

**LA CANÇÓ DE BRESSOL:
UN FENOMEN ETNOMUSICOLÒGIC**

Tesi doctoral de
Maria-Àngels Subirats Bayego

Dirigida per
Xosé Aviñoa Pérez

Departament d'Història de l'Art
Universitat de Barcelona

AGRAIMENTS

AGRAÏMENTS

Aquest treball, llargament elaborat, té una honorable llista de persones que han contribuït amb el seu gran o petit consell a que tigui el format i nivell que ha assolit. Considerant que són només meus els errors d'enfoc que pugui contenir haig d'esmentar en primer lloc al meu mestre d'Etnomusicologia, en Josep Crivillé, que em va fer adonar en el moment oportú de l'interès que podia tenir l'estudi de les músiques tradicionals i que mai no s'ha negat a ajudar-me en la problemàtica de l'estudi d'aquestes músiques, a vegades treient forces i temps d'on no semblava quedar-me.

També haig d'agrair al mestre Oriol Martorell, director del Departament d'Història de l'art que em va orientar en el començament d'aquesta tesi i que sempre que ha calgut m'ha prestat part del seu temps.

El meu agraïment també a la Dra. Josefina Roma i el Dr. Josep Martí que em van informar en algunes qüestions de la seva competència.

El professor Reynaldo Fernández-Manzano, director del Centro de Documentación Musical Andalus i tot el seu equip m'han facilitat l'accés als seus materials bibliogràfics i arxivístics sempre que ho he necessitat. A tots ells el meu més profund agraïment.

També vull agrair la col·laboració prestada per Nerea Muruamendiaraz, que m'ajudà en les traduccions i interpretació de les cançons basques; a la meva companya Maria Bozzo, que s'entretingué en revisar l'estil i al meu company Antonio Mendoza, que m'aconsellà en algunes qüestions d'anàlisi de textos.

A tots els que coneixen la meva feina i em proporcionaren materials que creien que em podrien ser útils. A tots els monitors que passaren per l'aula d'informàtica i que m'ajudaren a resoldre els problemes tècnics, sempre amb un somriure.

I, per acabar, al meu Director de tesi, en Xosé Aviñoa, perquè m'accepta l'herència de la tesi començada i perquè amb els consells, ensenyaments i tossuderia, ha aconseguit el que aquí tenim: per a mi una bona experiència.

INDEX

INDEX

AGRAIMENTS

INDEX 1

INTRODUCCIÓ 8

El tema 9

Hipòtesi de treball 10

Delimitació 10

Estructura 12

I PART

ASPECTES PREVIS

La infància, període antropològic 14

Estris i accions 16

. El llit de l'infant 16

. Tipologia dels bressols 19

. A l'entorn del bressol 22

. Gronxar 23

La cançó popular 25

La cançó de bressol: origen i morfologia 31

La cançó de bressol com a missatge 32

. El nivell neutre 34

. Preponderància de la música 38

Estudis sobre la cançó de bressol 41

Context classificatiu de la cançó de bressol 46

II PART

ESTUDI DE LES FONTS

Metodologia utilitzada	57
Fitxes de contingut	66
Tipologia de les fonts	134

III PART

ESTUDI DELS MATERIALS

Metodologia	146
Descripció de la fitxa d'anàlisi	149

ANÀLISI I RESULTATS PARCIALS

ANDALUSIA

Fitxes d'anàlisi	156
Resum dels resultats	218
Comentaris	248
Conclusions	217

ARAGÓ

Fitxes d'anàlisi	274
Resum dels resultats	287
Comentaris	303
Conclusions	311

ASTÚRIES

Fitxes d'anàlisi	313
Resum dels resultats	340
Comentaris	359
Conclusions	369

BALEARS

Fitxes d'anàlisi	371
Resum dels resultats	396
Comentaris	414
Conclusions	422

CANÀRIES

Fitxes d'anàlisi	424
Resum dels resultats	428
Comentaris	440
Conclusions	445

CANTÀBRIA

Fitxes d'anàlisi	447
Resum dels resultats	501
Comentaris	525
Conclusions	543

CASTELLA - LLEÓ

Fitxes d'anàlisi	545
Resum dels resultats	633
Comentaris	661
Conclusions	685

CASTELLA - LA MANXA

Fitxes d'anàlisi	687
Resum dels resultats	726
Comentaris	748
Conclusions	763

CATALUNYA

Fitxes d'anàlisi	765
Resum dels resultats	832
Comentaris	854
Conclusions	870

COMUNITAT VALENCIANA

Fitxes d'anàlisi	872
Resum dels resultats	973
Comentaris	1000
Conclusions	1025

EXTREMADURA

Fitxes d'anàlisi	1027
Resum dels resultats	1050
Comentaris	1070
Conclusions	1081

GALÍCIA

Fitxes d'anàlisi	1083
Resum dels resultats	1120
Comentaris	1141
Conclusions	1154

LA RIOJA

Fitxes d'anàlisi	1156
Resum dels resultats	1189
Comentaris	1207
Conclusions	1219

MADRID

Fitxes d'anàlisi	1221
Resum dels resultats	1243
Comentaris	1259
Conclusions	1270

MÚRCIA

Fitxes d'anàlisi	1272
Resum dels resultats	1278
Comentaris	1290
Conclusions	1294

NAVARRA

Fitxes d'anàlisi	1296
Resum dels resultats	1301
Comentaris	1316
Conclusions	1319

PAÍS BASC

Fitxes d'anàlisi	1321
Resum dels resultats	1358
Comentaris	1376
Conclusions	1388

COMENTARIS I CONCLUSIONS FINALS

Anàlisi musical	1342
Anàlisi literària	1444
Observacions	1465
Conclusions finals	1477
BIBLIOGRAFIA	1481

INTRODUCCIÓ

El tema

El tema d'aquesta investigació no és pas fruit de la casualitat. El meu interès pel tema va començar quan cursava el segon curs d'Etnomusicologia al Conservatori Superior Municipal de Música de Barcelona i se'm va plantejar la qüestió d'haver de decidir tema per al treball de curs.

En aquell moment vaig pensar que era força lògic començar a treballar en el tema de la cançó popular, nou per a mi, per un punt que estableix relació de la cançó amb la vida de l'home. Així doncs vaig pensar en la cançó de bressol com a punt de partida, sense descartar de treballar en un futur d'altres tipus de cançó.

El petit treball que en aquella ocasió vaig desenvolupar i que em va semblar aleshores un gran treball el vaig titular **Estudi etnomusicogràfic sobre el contingut musical i literari de la cançó de bressol a Espanya** i va obrir-me moltes expectatives.

Més tard i sobre el mateix tema vaig preparar una ponència per al "I Congreso de Folklore Andaluz" que es va celebrar a Granada. El tema va quedar circumscrit en aquesta ocasió a la zona d'Andalusia i vaig aprofundir en el tema de "La nana andaluza". L'esmentada ponència va ser ampliada i publicada per la Junta d'Andalusia i el Centro de Documentación Musical Andaluz.

Es evident que el treball inicial no em podia satisfer, era massa incipient i no arribava a unes conclusions totals, tanmateix l'havia d'ampliar i aprofundir. L'estudi sobre la cançó de bressol andalusa va representar el primer pas cap al treball d'investigació que ara presento a la consideració del tribunal.

Hipòtesi de treball

Quan es parla de cançó de bressol es pensa que quan algú canta a un infant, ho fa amb la pretensió que s'adormi. Implícitament el fet de dormir implica repós i silenci. Pensant en aquestes premises es pot arribar al supòsit que una cançó d'adormir ha de tenir en el vessant musical una melodia monòtona i un ritme poc variat, i en l'aspecte lingüístic uns arguments tranquilitzadors.

Així doncs ens trobem en fron d'un fenomen musical i literari i que com totes les activitats humanes té tot l'entorn que el propicia i que podria ser més endavant motiu d'estudis d'Antropologia, Filologia, Psicologia, Sociologia i d'altres disciplines.

En el present treball centrarem l'atenció en el nucli de la cançó de bressol, música i lletra i partint de la següent hipòtesi: la cançó de bressol presenta una tipologia musical específica amb unes variacions que estan determinades pel contingut de la lletra.

Delimitació

Una de les qüestions que són de necessitat absoluta en un treball del caire del present és determinar sobre quins materials es durà a terme la recerca. En primer lloc una delimitació geogràfica que indiqui l'àrea d'on es recolliran les cançons; en segon lloc, el tipus de fonts que es faran servir i finalment els límits temporals del recull.

Pel que fa a la delimitació geogràfica l'estudi present se circumscriu a Espanya, de la qual he fet una subdivisió per tal d'ordenar els materials. Estudiar la cançó de bressol a Espanya suposa decidir-se per una de les diverses possibilitats de tria, es podria parlar de delimitació idiomàtica, delimitació per conques geogràfiques, delimitació per substrats, etc.

Després de pensar-hi molt he acabat per decidir-me per la més neutra de totes les possibilitats, la delimitació política, que divideix Espanya en disset autonomies. Aquesta divisió és absolutament arbitrària pel que fa a la vitalitat del cant popular i, a més, és massa recent per haver creat tendències generatives, de tal manera que esdevé la divisió més operativa, si bé no se'ns amaga que pot incorporar alguns elements de distorsió que seran oportunament explicats.

Pel que fa al tipus de fonts d'on s'han recollit les cançons: aplegades en la tesi també ha estat necessari de decantar-se entre les dues vies possibles, la del catàleg exhaustiu -en la mida del possible- de totes les cançons existents, posant, doncs especial èmfasi en el treball de camp directe, o la del catàleg de cançons que han estat publicades o que estan en vies de publicació. Ens hem decantat per la segona possibilitat que ens fa apreciar les fonts directes del treball de camp de qualificats investigadors i permet una anàlisi més sòlida, si bé també menys exhaustiva. També en aquest cas creiem que la tesi millora en nivell d'objectivitat a costa d'una proposta tal volta menys agosarada.

Les fonts que proporcionen les cançons són, doncs, els cançoners de diversa índole, els aplecs, alguns encara inèdits propiciats per les missions del CSIC, que havien constatat en el treball que sobre la cançó de bressol havia realitzat en el seu moment el professor M. Schneider¹. En aquestes fonts només es té en compte aquelles cançons que contenen lletra i música, tot i que en algun cas es pot fer referència a alguna cançó mancada d'algun d'aquests dos elements.

Cal, finalment, decidir els marges temporals de la recerca. En aquest cas l'etnomusicologia hispànica ens ajuda perquè el primer recull de cançons, el **Guipuzkoako dantzak** de J.I. Iztueta data del 1824; aquest és el moment de partida que implica la major part del segle XIX, en què es desvetlla fortament l'impuls de recuperació dels recursos musicals populars, és aquesta, doncs, la data d'inici del nostre treball. Cloem el treball en el temps present, decidim de fer-ho en el moment en que aquest treball

¹ Schneider, M.- 1946.

comença a prendre forma, és a dir a principis del 1989. Una delimitació menys ocasional que aquest a darrera no hagués aportat res ni hagués privat la tesi del rigor a què aspira.

Estructura

A fi i efecte de que el lector pugui seguir sense dificultat el procés que jo mateixa he seguit al treballar en aquest tema, he estructurat tot el treball en tres parts.

En la primera part es tracten uns aspectes previs que situen el treball i fan la feina posterior més entenedora.

En primer lloc es tractarà del subjecte a qui va dirigida directament la cançó de bressol i de la reacció que provoca en l'infant el fet de cantar, el bressar i el bressolar, moviment que juntament amb la cançó ajuda a dormir. En definitiva, de la influència que en la criatura pot tenir la música.

Després es parlarà d'aquest tipus de cançó que de tant cantar-la esdevé popular i que es fa tradicional per a l'ús.

Finalment veurem com els diferents autors que treballen l'àmbit del "popular" inclouen la cançó i, pròpiament la cançó de bressol en les classificacions que amb diferent punt de vista en fan.

La segona part del treball conté tot el que fa referència a l'estudi de les fonts. Inclou una reflexió sobre la metodologia que s'utilitza en aquest estudi.

En la tercera part es presenta l'estudi dels materials que formen el corpus de la investigació, amb la metodologia que fa al seu tractament i anàlisi. S'inclou el resultat resum de les anàlisis dels materials amb el comentari i les conclusions per zones geogràfiques i, finalment un capítol de comentari i conclusions finals seguint l'ordre dels apartats de la fitxa d'anàlisi i arribant a una conclusió sobre la hipòtesi plantejada.

Finalment es fa constar la Bibliografia utilitzada, ordenada alfabèticament per autors.

I PART

ASPECTES PREVIS

La infància, període antropològic

La percepció sonora ja es comença a desenvolupar en el període prenatal i encara que aquest període pugui semblar no tenir gaire importància pel que fa a les sensacions auditives que el fetus experimenta, ha quedat demostrat que sí, que pot influir en el desenvolupament posterior de l'ésser humà.

Molts investigadors han orientat els seus estudis en aquesta direcció, Peiper (1925), el primer estudiós que es dedicà a investigar aquestes qüestions va observar que cap al final de la gestació el fetus pot percebre el so i reaccionar amb moviment si fa al cas. Després de Peiper, altres estudiosos van treballar en aquest tipus d'investigació en diferents ocasions.

Forbes i Forbes¹ aporta el cas d'una dona que sis setmanes abans de donar a llum va a escoltar un concert. Mentre escolta el concert no hi ha cap moviment tot i que la música és molt intensa però quan el públic començà a aplaudir el fetus es belluga de manera evident en el ventre de la mare fins al punt de cridar l'atenció dels assistents. Va respondre als estímuls sonors, caldria saber si a través d'un reflex auditivo-muscular o bé si a través dels òrgans tàctils de la pell.

¹ Forbes, H.S. i Forbes, H.B. 1927. (7, 353-355)

Altres experiments, com el de Ray², que es basa en l'experiència de Peiper i aconseguix enregistrar el moviment fetal; o el de Spelt³ que verifica amb un aparell de precisió les conclusions a que arribà Ray; o el de Sontag i Wallace (1934) en la recerca que varen efectuar al Samuel S. Fels Research Institute, que també varen confirmar les conclusions de Ray, apunten en la mateixa direcció.

Més tard, en un altre experiment, Sontag i Wallace⁴ demostren que el fetus és capaç de respondre a certs estímuls vibratoris amb un increment del batec del cor. Aquesta resposta cardíaca s'inicia a la 29ª setmana de gestació i augmenta fins a la naixença.

Bernard i Sontag⁵ fan altres experiments que demostren que el fetus és capaç de percebre una ampla gamma de tons. Murphy i Smyth⁶ obtenen resultats similars.

Utilitzant la tècnica del registre electroencefalogràfic, Scibetta, Rosen, Hochberg i Chik⁷ demostren que el temps de batec que estimula un so és el mateix en un fetus que en un nadó, la única variació està en l'amplitud.

Partint de la idea que l'efecte biològic de l'estímul sonor provoca una modificació biofísica, bioquímica i psicològica. En aquest sentit Porzionato (1979), va obrir un sector d'estudi que va anomenar **Biosònica** i que ell defineix com aquella part de la Biologia que estudia els efectes biològics de l'estimulació sonora. Paral·lelament el mateix Porzionato proposa un nou camp d'estudi en la recerca "home-so", la **Psicosònica**, que es pot definir com la part de la Psicologia que estudia els efectes psicològics de l'estimulació sonora.

² Ray, W.S.1932. (3, 175-177)

³ Spelt, .- 1948

⁴ Sontag, L.W. i Wallace, R.F.- 1936.

⁵ Bernard, J. i Sontag, L.- 1947.

⁶ Murphy i Smyth.1962.

⁷ Scibetta, Rosen, Hochberg i Chik.1971.

Bressol o *bres* és el mot que trobem per a designar el lloc destinat per a que l'infant dormi en les contrades on es parla català. *Berzo* i *berce* s'utilitza per a designar el llit de l'infant en les contrades on es parla gallec, (també en les de llengua portuguesa). El lleonès també té un mot similar, *brizo*, *briciu* o *bierzo*.

Tots aquests mots sembla que són provinents de la paraula *bertium*, de creació molt antiga, segurament d'origen prerromà, és un mot utilitzat per a significar "cistell" en la seva forma més primitiva. Pot ser que fos estat creat repetidament en moltes varietats i èpoques indoeuropees.⁸

En l'anglès trobem *berth*, "llitera" (d'un vaixell), pot ser que s'utilitzés com a terme específic nàutic en anglo - saxó però que no fos recollit. *Berto* és conegut des del cèltic antic, ve a significar bastida o base d'un jaç; en irlandès antic *breth* significa el "fet de portar o estar prenyada".

El cas és que el mot reapareix amb el sentit que podríem parafrasejar com a "bressol d'un vaixell naixent" o "recipent d'un animal retingut".

Coromines fa referència als parlars del Nord de França i de com *bre:solo* pot significar "fossa per a un mort" o "carcassa en la que reposa un vaixell en construcció". D'aquí que aquest "llitera", s'hagi convertit en *bertio* "llit, bressol".

Bres i bressol, segueixen utilitzant-se en català. Fora del català s'utilitza encara en la zona de parla gallego-portuguesa i en els parlars lleonesos (des de Salamanca fins a la costa d'Astúries). Hi ha una franja asturiana on per anomenar el llit de l'infant s'utilitzen els mots *trubieu* o *escaniellu*.

⁸ Veure Coromines, J. D.E.C. Vol II pág. 214. l. 50.

A la zona de Santander s'utilitza freqüentment el mot *cuévano* (cistell fondo de vímet) si el bressol és fet d'aquest material. També s'anomena així el cistell en el que la mare transporta al nen en la pròpia esquena.

A la resta del territori estudiat el llit on el nen descansa s'anomena *cuna*, mot derivat del plural llatí *cunae*.

El principal fi del bressol és el de fer dormir al petit mitjançant un moviment acompanyat de bres, a això hi ajuda la característica forma corva.

. Tipologia dels bressols

En uns llocs i altres i en tot el territori que s'estudia, hi ha diferents tipus de bressol. Els podem diferenciar segons el materials amb què estan fets. Segons els materials podrem deduir fàcilment en quins llocs se n'utilitzen uns o altres.

- . Bressols fets amb troncs.
- . Bressols en forma de cistell
- . Llit de fusta.

En tots els casos la falda i els braços són les zones més corrents per acollir les criatures. De les tres formes restants en podem deduir uns tipus de cultura diferent.

Els bressols fets amb troncs, són propis de les regions d'alta muntanya, són fets amb troncs sense polir i amb fustes unides i clavades de forma convenient a la manera de les gàbies de fusta i de les valles que els pastors construïen per a tancar-hi els ramats a la nit. També són així els llits dels pastors. De vegades els bressols de troncs són baixos i rectangulars i s'aixequen de terra amb travesses que li fan de balancí.

Els bressols fets en forma de cistell pertanyen a un tipus de cultura agrària que sempre fou considerada femenina. Aquests tipus de bressols són més petits i més fondos, no tenen travesses ja que són destinats a anar penjats al sostre amb unes cordes que es fan passar per les nances expressament posades al cistell. El nen es gronxava tot sol al moure's. Generalment es feien amb vímet que en totes les cases era costum tenir plantat a l'hort.

Es pot parlar d'un tipus de bressol de vímet fet per cistellers professionals que no té res a veure amb el bressol cisteller fet a casa, hi ha diferència tant en la forma de fer-lo com en la qualitat dels materials.

El vímet que s'utilitzava per als bressols fets a casa era vímet "negre", mentre que l'utilitzat pels professionals era vímet "blanc". Aquest bressol de vímet blanc només es fabricava a Catalunya i era desconegut en altres llocs de la península. Els bressols de vímet eren més grossos que els altres. La capçalera estava protegida per una mena de capota o "petxina".

Els bressols de fusta pertanyen a un tipus de vida més opulenta en la qual ja començava a tenir importància la indústria. El bressol de fusta apareix quan ja hi ha oficis especialitzats com el de fuster. Tots tenien forma de caixa i els podem trobar de forma rectangular, en forma de pastera i en forma de barca.

Els de forma rectangular eren els més freqüents i eren propis de nuclis de gran poblament urbà.

Els que tenien forma de pastera eren propis de llocs muntanyencs, tenien el fons més estret perquè tenien els costats inclinats.

Bressol de les "Pallozas" a Cebreiros

Els de forma de barca es trobaven sobretot en els pobles de la costa. Aquests bressols es gronxaven de dreta a esquerra i a la inversa.

Cap a l'any 1400 apareix un tipus de bressol de ferro que és fix però es pot gronxar mitjançant uns pernys. S'havia de mantenir enlairat, subjecte per dos extrems.

. A l'entorn del bressol

Hi havia diferents costums i creences al voltant dels bressols. Els bressols de fusta moltes vegades tenien pintures i relleus que els guarnien i tenien especials significats per a protegir l'infant dels mals esperits.

Algunes mares no volien per als seus infants bressols de vímet doncs deien que s'hi criaven polls i d'altres paràsits. D'altres mares no hi tenien manies perquè pensaven que si hi havia insectes era senyal que les criatures tenien salut.

Pel que fa als bressols de fusta, en totes les comarques olivareses es creu que la fusta d'aquest arbre és la millor doncs Sant Josep en va fer el llit del Nen Jesús. Es diu també que el llit del Nen Jesús té forma de pastera i per això preferien aquesta forma, suposaven que mentre el petit estava en un llit d'aquestes condicions era protegit pel mateix Fill de Déu. En canvi es considerava que el bressol en forma de pastera no era bo per a les nenes ja que es creia que de grans no tindrien cura del seu bon nom. Les nenes havien de dormir en un bressol rectangular. Per l'efecte de totes aquestes creences canviaven la forma del bressol segons si hi havia de dormir un nen o una nena.

La costum de guarnir el bressol amb estampetes o imatges la capçalera del bressol també era molt freqüent. Es confiava la protecció de les criatures a aquestes imatges. Pels nens era freqüent la de Sant Josep o el Nen Jesús i, per a les nenes la de la Verge Maria. També s'hi podia posar la del Sant del nom de la criatura.

També era i és corrent penjar en la capçalera alguna cosa que sonés, campaneta, cascavell o sonalla, per tal que la mare s'adonés de si la criatura es bellugava. Es parla també que els follets joganers acostumaven a bellugar els bressols i que si s'hi penjava alguna cosa que sonés no passaven desapercebuts.

degut a que hi ha suficients productes dietètics que permeten l'alimentació de l'infant sense haver de recórrer al que se'n diu "lactància mercenària".

El tenir la criatura a didatge comportava en alguns casos un status econòmic alt, atès que tenir dida per als fills comportava pertànyer a una classe social benestant ja que s'havien de pagar els serveis. En el cas de les mares humils que no podien alletar els seus fills es recorria a la llet de cabra que es rebaixava amb aigua.

Vist des d'un altre cantó, eren les mares de classe social alta les que utilitzaven els serveis de la dida, bé per que les relacions socials no permetien que alletessin als seus fills, bé per que això comportava que la figura es malmetés i no lluis tan bé com calia. Altre qüestió era la insuficiència de llet que no era ben vista. Una dona que no podia alletar al seu fill no era bona per a la funció que en determinades èpoques s'ha tingut com a principal per a les dones.

Aquestes situacions comportarien un estudi sociològic interessant en el sentit de com les dides arribaven a ser "personatges" a les cases dels rics i de com les dones humils podien millorar el benestar de la seva família ajudant al manteniment de la casa amb la seva feina de dida.

Des d'un altre punt de vista és interessant d'esmentar la qüestió de si les dides es traslladaven a casa de l'infant que havien d'alletar o bé si l'infant vivia a casa de la dida. En ambdós casos era freqüent que els germans de llet (infant alletat i fill propi), es criessin junts.

. Gronxar

Al fet de moure el bressol se l'anomena *bressolar* que podria provenir de *bertiare*, saccejar o fer trontollar, passant a significar *gronxar*, fer brandar el bressol.

No és freqüent utilitzar *bressolar* ni en galaico - portuguès, en el que es diu *abalar* o *arrolar*, ni en lleonès en el que s'utilitzen altres mots. En tot el territori castellà s'utilitza *mecer* que etimològicament vol dir "menear",

moure amb moviment de vaivé, però que també s'utilitza actualment per a descriure el moviment acompanyat per a fer dormir als nens. És molt d'ús la paraula *acunar* per a expressar el moviment que se li dona a la "cuna". En la zona de parla galaico - portuguesa s'anomena "rolo" al bressol, utilitzant el substantiu "d'arrolar".

S'ha de fer constar la diferència que hi ha entre el que seria bressar (en els braços) o bressolar (en el bressol).

És costum de gronxar al nen tenint-lo a la falda i estant la mare asseguda en una cadira, generalment baixa i de boga, balantcejant-la cap al davant i cap al darrera amb moviment regular. En altres cassos es gronxa al nen tenint-lo als braços i passejant-lo d'una manera rítmica i regular.

Pel que fa al bressol es feia moure habitualment amb el peu que s'arrepnjava en una de les travesses inferiors que tenia forma de balancí. Mentre la mare gronxava al nen amb el peu podia estar fent alguna altra cosa com ara cosir o brodar. Si no es podia quedar al costat del bressol gronxant, lligava una corda de la travessa al braç i si el nen remugava el gronxava des d'on estés.

En les cases de camp solia posar-se el bressol al pis baix, al costat del foc, però quan venia el bon temps es pujava al pis alt per temor a les bruixes i mals esperits que podien entrar en qualsevol moment per les finestres obertes. En la sala del pis alt hi havia un espiell a terra per on es veia si entrava algú i per on també es podia passar una corda que servia per a gronxar al nen si plorava sense haver de pujar.

Cal esmentar el costum que hi ha en algunes zones agrícoles (Valle de Pas) de portar a la criatura en un cistell carregat a l'esquena. Aquest costum s'ha adoptat actualment i és freqüent veure com algunes persones tantmateix en la ciutat porten a les criatures penjades ve a l'esquena o sobre el pit en una mena de seients semblants al que seria una motxila.

La persona que bressola té el qualificatiu de *bressolaire*, *bressairola*, *arroladora*, *arrulladora* i *cunera*.

La cançó popular

El present treball s'ocupa de la cançó de bressol, així doncs ens haurem de fonamentar en el context de la música tradicional i en el marc de la "cançó popular".

És en el transcurs dels segles XVIII-XIX quan ressorgeix la cançó popular hi ha un retorn a les costums i a la "nacionalitat" que la revaloritza, es pretén tornar a trobar la identitat que en algun moment semblava perduda; aquest resorgir coincideix amb el període històric que anomenem romàntic.

La cançó des del punt de vista musical és una peça profana a una o més veus, pot ésser acompanyada amb instruments o no i escrita sobre un text poètic. Es conserven exemples ben antics com ara del segle X.

Durant els segles XI, XII i XIII els cants de joglars i trobadors eren construïts sobre un tipus de forma fixa; en constitueixen un bon exemple els "virelais". Probablement aquest tipus de cançó fou l'origen de la cançó culta que apareix més tard al nord d'Itàlia. L'estructura musical de la cançó es complica durant aquesta època, convivint amb la cançó popular que sense deixar de ser l'inspiradora de la culta no està tan considerada com aquesta.

Al principi del segle XVII la cançó culta polifònica entra en decadència així com el gènere cançó com a música culta. Durant els segles XVIII - XIX trobem sobre tot les cançons d'origen popular com ara: "airs sérieux", "airs á boire", "vaudevilles", "pastourelles", "bergerettes", etc.

A partir del segle XVIII la literatura es considera més important que la música pel que fa a les cançons i els mateixos temes melòdics s'adapten a diferents texts. En els segles XIX i XX hi ha un ressorgiment de la cançó acompanyada, moltes vegades basant-se i prenent com a excusa el folklore. Però arriba un moment en el qual es perd la consciència de quina és la música inspiradora i quina és la música inspirada; és la música culta la que fa perdurar la popular? o, la música culta es popularitza i esdevé

tradicional? o, tal vegada és la música tradicional la inspiradora de la música culta?. Aquest és sens dubtar-ho un tema interessant i polèmic sobre el que cal reflexionar.

En la cançó conflueixen la poesia i la música i com diu J. Amades⁹ referint-se a la cançó popular - *de les diverses manifestacions populars, la cançó és una de les més elevades i superades* -.

La cançó, és una de les manifestacions més clares de la música tradicional; vegem algunes de les definicions que es fan al respecte.

En el **Diccionario de la Música** de F. Palatín¹⁰ la trobem definida així:

Canción.- Composición en verso para cantar, i Especie de poesía compuesta de una o muchas estancias iguales y en proporcionadas cadencias.

Michel Brenet¹¹ en el **Diccionario de Música Histórico y técnico** la defineix com: *Pequeña composición profana a una o varias voces que se canta con o sin acompañamiento.*

En l'**Enciclopedia de la Música**¹² hi trobem la següent definició:

Canción.- Pieza poética dividida en estrofas, a menudo destinada a ser cantada y que normalmente termina por un estribillo. o, referida a Música, Pieza profana una o varias voces, acompañada o no, escrita sobre un texto poético, su sentido es muy amplio, se emplea tanto para la música popular como para la culta.

Cançó, - ens diu la G.E.C.¹³ - és una composició musical amb text versificat, a una o més veus i sovint amb acompanyament instrumental.

⁹ Amades, J.- 1979. (pp.19)

¹⁰ Palatín, F.1818.

¹¹ Brenet, M.-1946.

¹² Salvat.1967.

¹³ Gran Enciclopèdia Catalana. 1980).

Serà convenient, saber a què ens referim quan parlem de cançó popular, què vol dir això exactament. La cançó popular és la que canta el poble?, és la que ha fet el poble?, o bé la que ha estat feta per tal que el poble la canti?, o potser per tal que el poble l'escolti?.

Gairebé sempre la cançó popular és anònima, és de tots però ha estat obra d'una sola persona. La fa popular el fet d'haver estat adoptada pel poble, admesa i transmesa oralment d'un lloc a l'altre i d'una a l'altra generació, amb la particularitat que cadascú i a cada lloc pot ésser reelaborada de nou sense saber qui en va ser el primer autor.

Es confon sovint la projecció popular i tradicional de la cançó, la cançó entra en l'àmbit del "popular" quan té relació amb el poble o li pertany. Es considera tradicional si es transmet de pares a fills. La cançó popular és doncs de tots els que la senten i la canten.

Quan diem "popular", considerem a "tot" el poble no només al camperol o al que podríem anomenar el "baix poble", així que no entenem pas com a popular les obres vulgars sinó totes les que el referit poble ha produït.

Moliner i Brasés¹⁴ creu que en la poesia del poble aquest s'hi manifesta tant i més que en els costums i la llengua perquè ve a ser com una síntesi d'aquests elements. Ell (el poble) les ha creades per al seu esbarjo i hi ha posat tot el seu. El poeta i el músic que han compost cada cançó no es diuen cap nom, són anònims. Un cop acceptades pel poble se les fa seves per la raó que també són seus i de l'ús íntim i de la seva substància les idees i els fets que expliquen.

El Mestre Gibert¹⁵ diu - *no ha estudiat prou la geografia humana d'un poble, qui no ha parat esment en les melodies típiques de cada contrada i en les desinències i variants sovint ben revelades, que ací i allà poden assenyalar-se.*

¹⁴ Moliner i Brasés, E.- "Sobre Música popular catalana" La Renaixensa Barcelona. 29 de setembre 1901.

¹⁵ Gibert, Vicens M^o "De la cançó popular catalana" Excursions Vol. IV. Barcelona 1921-1923.

Segons Constantin Brailoiu¹⁶ gairebé sempre es parla de cançó popular, no de música popular. La cançó popular depenent de l'estil del teòric que l'estudia i les seves idees, pot considerar-se romàntica o es pot considerar científica. Té les següents característiques:

- 1) Prové d'una classe social inferior homogènia i organitzada, la qual viu fins a cert punt, apart o, inclús de vegades en franca oposició a la classe superior corresponent.
- 2) Té condicions de vida peculiars i ignora l'escriptura.
- 3) Atès que aquestes condicions no existeixen, al menys a Europa, només que en la classe camperola, podríem denominar-la cançó "camperola" o "rural".
- 4) Tota vegada que per a propagar-se no utilitza més que la via oral, al ser transmesa sofreix una sèrie de transformacions que demostren el seu origen popular.
- 5) Per tant és "col·lectiva" atès que serveix d'aliment a multituds més o menys nombroses, on les individualitats es fonen o s'esvaeixen degut a l'uniformitat de les seves preferències.
- 6) Es anònima, no existeix possibilitat ni esperança de saber-ne l'autoria.
- 7) Ha estat creada pel mateix poble considerat com una personalitat una i múltiple.
- 8) Ofereix per tant relació amb la música culta, diferències tècniques essencials i definibles.

Observem com aquest estudiós associa la idea de "cançó popular" amb "cançó rural"; aquest és un concepte que en els nostres dies ha canviat, ara es considera com a popular també la cançó/música que podríem qualificar d'urbana.

¹⁶ Concepte *Folklore Musical* Enciclopèdia de la música Salvat. Vol. II (pp. 162 i succ.)

Per al musicòleg alemany K. Bücher¹⁷, la cançó sorgeix de la necessitat d'adaptar la marxa del treball a un moviment rítmic que estalvia esforç alhora que redunda en una perfecció en la feina i en un estalvi de temps; el principi dominant d'aquesta música en el seu inici és el ritme.

En canvi, pel francès Jules Combarieu¹⁸ tota cançó popular té un valor netament màgic i per tant també utilitari.

La cançó és essencialment música, la paraula només n'és un suport. Segons Hanslick¹⁹ que exposa en la seva obra principal *Vom musikalisch - Schönen*, la teoria de l'estètica musical fundada en la concepció de la Música pura exclouent d'ella tota funció expressiva, - *la música que commou expressa situacions i no paraules; l'expressió de les paraules no és l'objecte principal de les cançons i sols auxilia la tonada..*

No són els filòlegs qui creen les llengües sinó els pobles. Els musicòlegs tampoc han creat la música sinó que l'han fixada i l'han establerta segons la creació del talent musical de la seva època, de manera inconscient. Es clar que a l'home li ha estat donada la intuïció de tota mena d'art, així doncs d'una música natural i innata per mitjà de la qual expressa els seus sentiments.

Altres autors es deixen portar per la vena poètica i confirmaran de diferent manera el mateix:

- *La cançó és l'amaniment de la vida* -, ens diu el Bisbe Torras i Bages²⁰

Joan Maragall²¹ apuntava després de citar una cançó de l'Urgell, *que la dona que s'expressava amb aquelles paraules, mentre les deia, era més sàvia que Plató, un dels humans que han dit paraules més belles i profundes.*

¹⁷ Bücher, K.- 1914.

¹⁸ Combarieu, J.- 1909.

¹⁹ Hanslick. 1876.

²⁰ Torras i Bages, 1901.

²¹ En el pròleg de *Cançons de Pandero* de Valeri Serra i Boldú. Barcelona. 1907.

El Mestre Millet²² diu que el cant és la llum de la paraula, l'expressió dels afectes sincers i profunds i la necessitat d'interiorització de la plenitud de l'ànima.

El Padre Donostia²³ afegeix que - *el corazón sólo se da con lágrimas o con canciones.*

Podríem seguir citant paraules dels grans mestres referint-se a la cançó popular, lletra i música, música i lletra, l'una per l'altra. Moltes vegades, ens trobem amb cançons populars que són essencialment música, se li dóna a aquesta un caràcter màgic i ritualista, gairebé no hi fa falta la lletra i és ben bé utilitària.

Si tenim en compte tot això ens resulta com a essència de la cançó popular la ingenuïtat i la plenitud dins de les formes més simples.

De la cançó popular hem d'apreciar dues vessants: la pràctica i l'artística; si bé en el seu inici la cançó popular es fa d'una manera totalment utilitària, depenent de què sigui l'interpret, la farà més o menys artística. Segons el motiu que la inspire la cançó serà més o menys extensa. Tot això s'haurà de tenir en compte a l'hora de fer-ne un intent de classificació, també convindrà de tenir en compte com estan interpretades les diferents cançons populars: cançons que hom canta tot sol acompanyant una acció, -cançons de treball-, cançons que hom canta sol per a un altre que escolta, -cançons d'enamorat en una o altra versió-, cançons que hom canta tot sol per a un auditori, -narratives- cançons que un canta un cor sense auditori, -cançons de taverna-, o que es canten en cor per a un auditori, -cançons religioses-.

Des del punt de vista estrictament musical val a dir que no resulta senzill estudiar la cançó popular. És ben freqüent que dins d'unes característiques força comunes es presentin gran nombre de variacions provinents segurament d'una mateixa arrel que ens pot permetre de situar un nucli ètnic determinat. En tots els casos es pretén expressar o comunicar alguna cosa.

²² Millet, L.- 1917.

²³ Amades, J.-1979. (pp. 23)

Si la música és un llenguatge i per tant un mitjà de comunicació i expressió, quan més no ho serà una cançó en la qual el text pot expressar encara més; no és gens estrany que presenti variants atès que en boca de qui la canta pot canviar la manera d'expressar el que vol dir.

La cançó de bressol: origen i morfologia

En les classificacions basades en el cicle de la vida de l'home, s'hi fa constar la cançó de bressol. Com totes les cançons populars, les cançons de bressol omplen una funció ben determinada. La cançó de bressol queda classificada dins la categoria de cançons primàries, normalment de quatre versos, que presenten un tema breu. Acostumen a ser cançons que s'improvitsen en el moment que es necessiten i que no tenen raó de ser en d'altres situacions que no són les que les ha provocat. Acostumen a estar cantades per una persona en funció d'una acció i d'una altra persona que escolta.

En la perspectiva de la cançó popular classificada o no, la cançó de bressol és una de les poques que encara es conserven. La cançó de bressol sembla que té origen en un tipus de cançó molt primitiva que servia per conjurar els mals esperits i els dimonis. Tenia un sentit pràctic, utilitari, màgic, i servia per conjurar el mal. Amb el temps, aquestes cançons van transformar el seu primitiu esperit i es van reconvertir en un tipus de cançó que cridava als esperits protectors de la son, convertint-se de retruc en cançons de bressol. Tenien un valor utilitari i pràctic i van adoptar el ritme del moviment de la mare al balancejar-se, o del bressol en que l'infant dormia.

Tot i que formen part d'un repertori tradicional i ben popular, les cançons de bressol no són senzilles, a banda d'alguns tipus de cançó amb dos sons i text onomatopèic, acostumen a ser difícils d'imitar i sovint manifesten variacions segons el tarannà del qui les canta. Pel destinatari de les cançons això no té gran importància atès que es gaudeix de la funcionalitat i no del

significat. Hi ha algunes cançons de bressol de gran bellesa, així que ens podem adonar que les cançons de bressol conjuguen el sentit artístic i el funcional.

En les diferents zones d'Espanya les cançons que s'utilitzen per adormir tenen aspectes diversos i diferents denominacions: Arrorrós, Nanas, Arrolos, Añadas, Vou-veri-vou, Lo kantak, Berce o pròpiament cançó de bressol. Caldrà veure si malgrat les petites diferències es pot establir una tipologia per a aquest tipus de cançó, pretensió de la present tesi.

Trobem cançons de bressol en tots els racons de món. N'hi ha amb tipus melòdics molt simples, probablement relacionats amb les senzilles lletres que acompanyen i, n'hi ha d'altres que són més elaborats i que provenen de cançons que en un principi no tenien aquesta funció però que s'adapten a les circumstàncies per ser les que la persona que car'a recorda en el moment que les necessita.

La cançó de bressol com a missatge

Stockmann²⁴ fa referència a l'esdeveniment sonor com a *un rol intermig entre el que l'emet i el que el percep, és com un vehicle comunicatiu.*

És evident que l'esquema clàssic de la teoria de la comunicació es pot aplicar sense cap problema a la cançó de bressol: hi ha un *emissor* un *missatge* i un *receptor*. El primer fóra el cantaire; el tercer el qui escolta o sent la cançó i el *missatge* el producte sonor que després de transcrit considerarem *nivell neutre*. La peculiaritat semiològica d'aquest procés pel que fa a la cançó de bressol és que l'emissor, el cantaire és apriorísticament la mare o qualsevol persona afectivament lligada amb el nen, amb el que això significa de lligam afectiu amb el receptor, que és el nen.

²⁴ Stockmann, .1970. (p. 76)

Les peculiaritats del *missatge*, considerat com a *nivell neutre*, és a dir com a definició física, són comuns a altres missatges propis de la cançó popular.

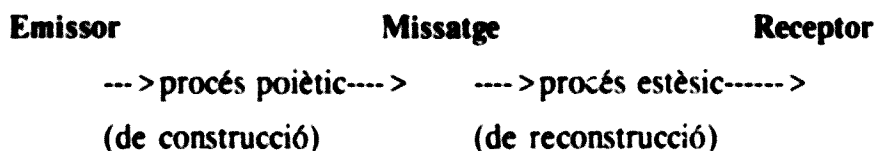
Caldria considerar com a peculiaritat específica del *nivell neutre* en aquest cas, la voluntat explícita en el procés comunicatiu de provocar l'efecte adormidor, "ethos" peculiar en quant a matís però genèric en tot producte sonor.

Analitzar el procés de comunicació de la cançó de bressol ens fa detenir en la correspondència entre el procés poètic i el procés estèsic.

En el procés poètic hi trobem l'emissió del so o del rumor, l'objecte d'anàlisi és el missatge, en aquest cas la cançó de bressol, que hem de concretar en una transcripció. Això és perillós tal com ens diu Blacking²⁵:
- en el moment que analitzem la Música amb paraules correm el risc de distorsionar la veritable naturalesa de la comunicació no verbal amb les conveniències estructurals del discurs verbal i la categoria analítica de la gramàtica que tots els que parlen han assimilat -.

La mateixa situació es produeix en la qüestió de l'escriptura.

Pel que fa al procés estèsic s'ha de tenir en compte la percepció que arriba com a so agradable o desagradable.

La correspondència entre l'emissor i el receptor aquí, es produeix de forma més íntima que en cap altre procés comunicatiu de context musical. Aquesta peculiaritat, que ens endinsa en l'antropologia de la música, en la psicopedagogia i que afecta profundament els aprenentatges, és l'encís i la gran força de la cançó de bressol. Podem parlar de codi comú quan l'infant actua de foma molt més passiva que l'adult en el procés comunicatiu de la música?

²⁵ Blacking 1984. p. 364.

Certament, aquí rau el poder formatiu de patrons sonors i afectius de la cançó de bressol; certament, si bé la cançó de bressol queda més situada en el camp de l'antropologia cultural que de la cultura amb majúscules, la força de construcció de patrons, el potencial definitori de paràmetres ètnics, geogràfics o de models perceptius és superior a altres formes de cultura musical.

. El nivell neutre

S'ha considerat la cançó de bressol únicament com a fet musical dins de la cançó popular. La cançó de bressol és però, moltes coses més pel que comporta. El nen entra en contacte amb l'univers simbòlic a través de la cançó i les seves vivències es comencen a configurar a través d'aquestes primeres informacions.

Hi ha tot un seguit de qüestions bàsiques en l'anàlisi del nivell neutre que en el nostre treball (dedicat primordialment a la catalogació i estudi sistemàtic de les produccions a un determinat espai geogràfic) no pot contemplar en tota la seva amplitud.

El primer fóra el de la primacia expressiva de la lletra o de la música en el procés comunicatiu. Què comprèn el nen, la lletra o la música? Què l'afecta més? Tenen significat precís o sentit simbòlic o al·legòric les onomatopeies sovint presents en les cançons de bressol? El caràcter obert d'aquestes onomatopeies té el potencial de tota obra oberta o, simplement, és un recurs de dicció que és irrellevant?

Aquí s'haurien de tenir en compte els factors que determinen les diferents funcions del llenguatge. Creiem que el nen no comprèn la lletra ni la música però queda afectat pel que Jakobson²⁶ anomena la *funció emotiva* o *expressiva* que es centra en l'emissor, i apunta a una expressió directa de l'actitud del que parla davant d'allò de que està parlant.

²⁶ Jakobson, R.- 1975.

L'estat emotiu permanent el presenten en el llenguatge les interjeccions. Difereixen del llenguatge referencial tant pel seu sistema fònic com per la seva funció sintàctica. (no són components sinó més aviat equivalents d'oracions) En molts casos podem aplicar el que hem dit a les interjeccions *ea, e,* etc. i a les onomatopeies que apareixen en les cançons de bressol.

Una altra funció a tenir en compte, també descrita per Jakobson és la funció *conativa* que troba la més pura expressió gramatical en el vocatiu i l'imperatiu. Aquesta funció queda orientada cap al receptor.

Hi ha missatges que serveixen sobretot per establir, prolongar o interrompre la comunicació, per assegurar-se que el canal funciona. Aquesta orientació cap al *contacte* o segons Malinowski la *funció fàtica* es pot patentitzar a través d'un intercanvi profús de fórmules ritualitzades, és la primera funció verbal que adquireixen els nens, els agrada de comunicar-se abans que conseguixen emetre o captar una comunicació informativa.

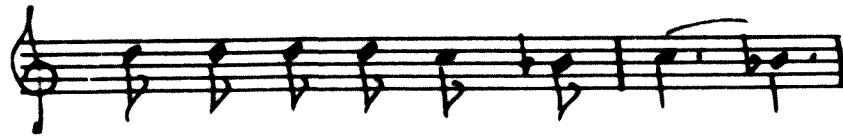
El receptor d'aquestes cançons és, en general, el nen que no es val tot sol, el que el nou nadó no entén és el significat de les paraules que la mare utilitza en la cançó, això ens fa pensar que és el to en que se li canta i el ritme, els que fan que el nen s'adormi.

Un segon tema fóra el de la precisió o imprecisió del contingut en el missatge sonor de la cançó de bressol. Hi ha un missatge sonor únicament o bé el missatge és multifacètic?

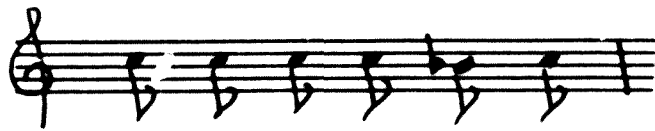
En el supòsit que una mare li canti al seu fill petitó, de dies una cançó com ara la que segueix:

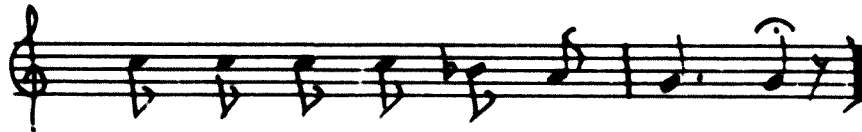
To - dos los tra - ba - llos son -

pa - ra las po - bres mu - je - res

a - quar - clau - do por las no - ches

que los ma - ri - dos vi - vie - ren .

ben segur que el nen no comprendrà el sentit primari de la lletra; per tant, el que li arriba és la música, melodia i ritme i la intencionalitat amb què se li canta. Segurament li provocarà son i s'adormirà. Si la mateixa cançó l'escolta un adult capaç d'entendre el text no tan sols probablement no s'adormirà sinó que entendre el text i pensarà en que la mare està expressant els seus sentiments d'aquell moment. Així que en ambdós casos tot i essent el mateix significant no provoca el mateix significat. No té un significat únic.

En aquest sentit U.Eco polemiza enfront a l'estructuralisme de Levi-Strauss on la resposta a cada estructura dóna una organització estable a l'esperit. Amb aquesta idea de Levi-Strauss la cançó hauria de significar el mateix pel nen que per l'adult. Estem d'acord amb el que afirma U.Eco²⁷ en l'última part de *La Struttura Assente* on demostra com l'estructura universal capaç de donar una organització estable a l'esperit humà és una impossibilitat epistemològica: *Se la Struttura Ultima esiste, non può essere predicata, perchè non c'è metalinguaggio che la possa impregnare; e se la si lascia apparire tra le pieghe di un linguaggio che la evochi, allora essa non é l'Ultima.*

²⁷ Eco, u.- 1968.

A l'infant no se li transmet només la cançó sinó també una actitud cultural pròpia de la societat en que li tocarà de viure i en la qual s'inclouen actituds de permissivitat, protecció, seguretat i afecte.

El diferent criteri d'aquests dos autors presenta dues línies en el discurs:

- a) El signe semiòtic com sistema "tancat". Per a cada persona i en funció del codi que utilitza el signe només pot significar una cosa.
- b) Proposta de model comunicatiu obert. El missatge varia segons el codi. Aquesta línia explica, segons el nostre parer, els múltiples significats de la cançó de bressol depenent del receptor que l'escolta.

Generalment és la mare la que canta a la criatura perquè s'adormi. És una relació particular entre la mare i el fill, en el primer temps de la vida d'aquest que és sumament interessant. Hi ha una continuació en la relació mare fill que ja existia d'abans del naixement, aquesta comunicació es transforma en llenguatge i de vegades es concreta en cançó.

Curiosament és un tipus de llenguatge universal i sense limitacions en el temps. La cançó transmet a l'infant seguretat i afecte i expressa estats d'ànim de la persona que la hi canta que en trobar-se sola amb la criatura converteix la cançó en un mitjà de manifestació i descàrrega de sentiments que poden expressar estats de soledat i necessitat de companyia. En aquesta situació la veu de la persona que canta té una gran importància, és l'expressió del sentiment de la mare, que el nen reconeix immediatament i el fa sentir-se protegit i és la veu de la persona que en completa llibertat i sense consciència utilitza un contingut semàntic que imposa una determinada entonació.

No estem plantejant res de nou aquí, Plató ja havia parlat de la relació mare fill a través de la cançó:

Quando infatti le madri vogliono addormentare i bambini inquieti non li tengono fermi, anzi, al contrario, li muovono dondolandoli continuamente fra le braccia, non tacciono ma cantano loro qualche canzoncina, e, direi, senz'altro, incantano i piccoli, così come all'incantamente ricorrono per curare

quelli che sono come baccanti per la pazzia, usando, insieme al movimento, di quella danza o della musica che son ben note..." Lleis:²⁸

I de la íntima relació entre moviment i música, cos i ànima, *"l'educazione consiste in certo modo per i corpi nella Ginnastica per l'anima nella Musica..."* República.

. Preponderància de la Música

El cant, paraula i música, ritme i melodia són els dos aspectes, a més del factor humà emissor i receptor, que provoquen l'adormiment. Aquests dos aspectes la criatura ja els té viscuts, si així és pot dir, abans de nèixer.

El batec del cor de la mare l'acompanya, la repetició d'aquest ritme li serveix de teràpia per al moment traumàtic del part. El nen continua escoltant el batec del cor de la mare quan aquesta el té als braços. Està comprovat que en la majoria dels casos la mare té a la criatura aguantada amb el braç esquerre arrenjant-lo damunt del cor. Si això és casualitat o necessitat per tal de seguir utilitzant la mà dreta per a seguir fent alguna feina, està per determinar.

Fornari (1989) fa del mite d'Orfeu una interpretació relacionada amb la vida intrauterina i com és influida per la Música. En el pla simbòlic, si sortir del regne d'Hades per anar a la superfície significa nèixer, entrar en l'Hades significa simbòlicament reengendrar-se. El mite es refereix indirectament a la música com a lligam entre la vida pre i post natal.

De la Mitologia hel·lènica, el mite d'Orfeu és un dels més foscos pel que fa a la interpretació a la vegada que és dels més carregats de simbolisme.

Data d'èpoques molt remotes i al seu entorn existeix una literatura d'allò més abundant. Es ben coneguda la part del mite en que Orfeu baixa a l'Hades per l'amor de la seva esposa Eurídice, ninfa que va ser perseguida

²⁸ Trad. de Attilio Zucho, in "Opere". Laterza. Bari. 1983. Vol. II pp. 789-790.

per Eristeu, que intentà violar-la mentre passejava a la vora d'un riu. Al córrer per sobre de l'herba per escapar d'Eristeu una serp la mosegà causant-li la mort.

Orfeu, inconsolable, baixa a l'infern a buscar-la. Amb el so de la seva lira encanta als monstres de Tàrtar i també als deus infernals. Veient l'amor que Orfeu professa a Eurídice Hades i Persèfona accedeixen a que Eurídice torni amb ell a la superfície però posen una sola condició: Orfeu sortirà al davant i Eurídice el seguirà. Orfeu no es podrà tornar a mirar-la fins que no surtin del regne d'Hades.

Fornari proposa de considerar el regne de les ombres com símbol de la situació intrauterina. Recordem que l'esposa d'Orfeu mor en un contexte clarament eròtic, mossegada per una serp (que Fornari considera símbol fàl·lic) mentre era perseguida per Eristeu que n'estava enamorat. Fornari veu en aquesta persecució i circumstàncies l'acte de fecundació. Eurídice que entra dins la Terra (mare) s'identifica amb el fetus. És Orfeu qui la fa renèixer gràcies a la seva música i la fa retornar. En aquest mite, la música, el so de la lira i el cant, fa possible el pas sense traumes de la vida prenatal a la postnatal.

Fornari considera que en aquest mite el so de la lira i el cant, música i llenguatge sedueixen totes les coses animades i inanimades. La cançó de bressol conté música i llenguatge i si fins ara s'havia analitzat com a provocadora de la son, podríem aventurar que pot ser una experiència transicional.

La música assumeix per al nen, segons Fornari, el valor de la veu materna, li serveix per a recobrar "el paradís perdut" intrauterí, perquè segons Fornari el nou nadó reconeix la veu de la mare i fins i tot la del pare, així que el tornar a sentir la veu que l'ha acompanyat en la seva vida intrauterina és per a ell un tranquil·litzant.

La cançó de bressol té com a característica un caràcter de llibertat que es concedeix a qui canta, el contingut semàntic imposa als cantors una entonació que fa que la criatura es trobà envoltada del so - caràcter que ja

li era propi abans de sortir del ventre de la mare. Generalment el nen s'habitua a una mateixa cançó i és freqüent sentir dir a les mares - *s'adorm quan li canto...- (tal o qual cosa)*.

Sens dubte el nen reconeix en la "tal o qual cosa" la veu que li dóna la seguretat que necessita.

En una altra direcció però com a integració també a un món diferent, Plató expressa en el *Timeu*, com l'efecte de la música no només ajuda a la virtut sinó que també dóna al ésser el moviment solidari amb l'harmonia de l'Univers. Per la propietat d'aquest moviment, dansa i música, l'individu es reintegra a l'ordre de l'Univers i evita així el terror del desordre.

Plató parla del moviment que el nen té abans de néixer, en el ventre de la mare, com el "d'un vaixell sempre navegant damunt la mar", és aquest mateix moviment el que després es retroba en els braços de la mare o, en el bressol.

També Aristòtil parla de "la melodia de l'Olimp" Aquesta "melodia" fa referència a la mateixa de la qual parlava Plató.

Encara que el ritme de les paraules és independent del valor semàntic, la diversió que el nen troba en parlotejar o la serenitat que li produeix una cançó de bressol es pot referir a una espècie de so primari, o a una espècie d'entonació i ritme purs.

El joc rítmic - fònic pur, l'especulació amb el so, es converteix en objecte de transició. En el cas de la cançó de bressol podríem dir que la veu de la mare converteix la cançó en objecte de transició que es transforma en oníric pel que respecta a l'infant.

La mare, o persona que canta fa coincidir el punt d'acabament d'una oscil·lació i el començament d'una altra amb l'accentuació del volum sonor de la síl·laba corresponent, gairebé sempre coincideix també el punt àlgid amb la situació en que el nen té el cap, a l'alçada i es troba una síl·laba llarga quan en l'oscil·lació els als peus estar a la part de dalt.

Així doncs l'expressió de la veu de la mare té gran importància, l'infant neix amb sensibilitat cap al ritme i l'entonació, aquesta sensibilitat li

ve donada des d'abans del part i tant el llenguatge com la música representen per al nen un continu que alivia el trauma del part, aquesta continuïtat representa un bagatge en la seva activitat de reconeixement.

El missatge que el nou nadó rep amb la cançó de bressol se centra en la melodia i el ritme de la cançó i amb la veu que li canta, dit d'una altra manera, hi ha un tipus de melodia que en virtut de les seves propietats provoca l'adormició.

Recentment s'han efectuat diverses experiències en el sentit de col·locar músiques en el ventre de la futura mare, sobre el fetus per tal d'estimular precoçment la intel·ligència del nou ésser humà.

Estudis sobre la cançó de bressol

Pel que fa referència al tema de la cançó de bressol al que va adreçada aquesta investigació s'han pogut consultar algunes publicacions que li estan dedicades. Algunes de les obres publicades tenen una missió divulgativa i d'altres pretenen tractar algun aspecte del tema presentant totes un bon grau d'interès o servint com a punt de partida que mereixeria ésser tractat amb més profunditat. Les obres que fan referència al tema es comenten aquí per ordre cronològic de publicació. S'han pogut consultar:

Un article d'en Josep Subirà²⁹ en la **Revista Musical Catalana** intitolat "En el camp de la tonadilla. Una antiga cançó de bressol". És la referència més antiga, cronològicament parlant, que em consta sobre aquest tema. Fa referència a una cançó de bressol incorporada a una "tonadilla" a 5. No explica res referent a la cançó de bressol, simplement la transcriu i ens diu que ho fa arreglant la quadratura.

²⁹ Subirà. J. 1924.

En quant a treball d'anàlisi de músiques i tipologies cal comentar el del Professor Marius Schneider³⁰ **Tipología musical y literaria de la canción de cuna en España** que contempla l'estudi de 358 melodies extretes de diferents cançoners i tracta de fer-ne un anàlisi per aconseguir: presentar unes tipologies concretes pel que fa a la melodia. El professor Schneider fa una ordenació de les músiques segons la mètrica i el contorn melòdic. Remet al lector a consultar *la extensa documentación musical destinada a hacer más clara la exposición verbal y a comunicar directamente, mediante la ordenación de los ejemplos, lo que no se puede expresar mediante las palabras*. L'estudi no és divulgatiu, sinó fet per un estudiós per a tal el llegeixin d'altres estudiosos.

En les conclusions fa constar que apareixen tres formes de parentiu en les diferents melodies, el parentiu mètric (no el determina), el parentiu melòdic i el parentiu mètrico-melòdic, que fa que dues cançons tinguin força similitud.

Referent a la lletra de les cançons de bressol fa un pressupòsit en el sentit que a cada lletra li correspon un tema musical propi però de l'anàlisi que en fa no se'n potdeduir aquest presupòsit. No pren cap determinació al respecte.

Parla de la temàtica i dedica un parell de pàgines a parlar de la simbologia a la que tantes referències fa en els seus diferents treballs.

En l'**Aplec de non-nons i cançons de bressol**, Josep Gibert distingeix entre les cançons de bressol, les non nons i les cançons de despertar. Considera non nons a les que tenen el text majoritàriament onomatopèic o que parlen de son (son, soneta, nona.) Bàsicament considrea que serveixen per adormir. Les cançons de bressol pròpiament dites són les que es canten al nen mentre és al bressol i l'entretenen fins a que s'adorm, tenen el text una mica més complet, format per quartets amb alguna "non non" afegida que fa a la vegada de rescobla. Les cançonetes de despertar són aquelles que fan jugar a l'infant i l'ajuden a tornar del món de la son sense massa conflicte.

³⁰ Schneider, M.-1948.

Josep Gibert tracta d'una manera molt lírica el tema de la seva obra. Només hi veu la part agradable, la mare que canta amb dolcesa o la criatura que s'adorm amb un somriure als llavis. No fa cap anàlisi literària ni musical. El llibre té unes boniques il·lustracions i està editat en paper de qualitat.

Un treball molt curiós i que d'alguna manera té relació amb la cançó de bressol és el que presenta Alan Lomax³¹ intitulat "**Phonotactique du chant populaire**". En aquest interessant article l'autor explica la seva hipòtesi de que el aire o estil del cant popular podria ser definit en termes de preferències vocàliques utilitzades. Aquesta impressió es precisà -ens diu quan en una estada a Espanya va dedicar-se a enregistrar cançons, moltes de les quals eren cançons de bressol. -Espanya és una regió de cançons de bressol, gènere estrany en altres parts del món- diu Lomax. A partir d'aquests enregistraments fa l'estudi dels grups vocàlics que caracteritzen les cançons de cada zona. Pensa l'autor que és possible que les preferències vocàliques estiguin inculcades per les mares als seus fillets mitjançant les cançons de bressol i que després això es reflecteix en la parla i en la poesia adulta influint-hi durant la resta de la vida.

Utilitza la carta vocàlica i constata:

- 1) Que en un determinat tipus de cançons populars , una considerable proporció de vocals es concentra en una determinada regió de la carta vocàlica.
- 2) Que hi ha una certa consonància en els moviments entre les principals vocals. Les línies de moviment són paral·leles i indiquen esquemes d'assonància anàlegs als motius rítmics o melòdics.

³¹ Lomax, A.-1964

Lomax troba molt interessant estudiar les cançons de bressol atès que aquest és un gènere que com a experiència musical és dels més antics i sens dubte associat a la nutrició i a la sensació de contacte corporal i a d'altres sentiments de seguretat i plaer infantil. Sens dubte -diu Lomax-, que aquest primer contacte influeix en l'expressió musical de l'adult. Segons l'estudi que fa de les diferents zones d'Europa; des d'Andalusia fins a Astúries passant per Castella, constata com el sistema vocàlic sofreix una progressiva obertura. A Lleó i Astúries la o es presenta amb la mateixa freqüència que la a i la e.

Al País Basc i a Galícia s'utilitzen amb preferència la o més que la e i, la u més que la i. D'Oest a Esta, de València a Mallorca constata que les vocals són més obertes i fa menció de la aparició en els texts mallorquins de la ---. Tot això ho acompanya d'uns quants exemples. Naturalment aquest estudi és molt interessant des del punt de vista lingüístic i dóna idea una vegada més de la riquesa idiomàtica de la península que no podem deixar de banda al estudiar la cançonística en qualsevol dels seus gèneres.

En el mateix article tracta de les característiques de diferents zones, a més d'Espanya: Itàlia, aires en llengua francesa, llengua eslava, llengua anglesa, aires celtes, de Grècia, Lituània i Alemanya. Presenta quadres -resum segons cada un dels grups on queda clar quines són les vocals que més s'utilitzen. Hi fa constar també una anàlisi gràfica de cadascuna de les melodies on queda assenyalat el moviment vocàlic. Amb tot això l'autor pretén establir a escala mundial i des d'un punt de vista comparatiu, la caracterització estilística de 233 cultures musicals específiques pertanyents a 56 àrees culturals. D'altra banda busca la relació dels trets estilístics inventariats amb els trets culturals propis de les àrees delimitades, per intentar-hi una explicació mitjançant les cultures a les quals pertanyen. En els dos casos la metodologia és similar. (1968, p. 28), es basa en que en cada cultura les manifestacions són pròpies i intenta crear una codificació que caracteritza tots els cants sobre la base de 37 paràmetres que contempnen registres, àmbits i intensitats, relacionat tot amb la mètrica. (D'aquest sistema en diu **Cantomètrica**)

Malgrat que treballa en base a la cançó (popular de bressol i de treball) no en fa cap estudi pròpiament musical.

Nanas de España, de Paloma Sainz de la Maza³² fa una passada molt lírica per cadascuna de les regions d'Espanya i les seves cançons de bressol. No en fa cap tipus d'anàlisi. Aquesta és una obra de caire divulgatiu, molt agradable de llegir, patrocinada per la indústria Nestlé d'aliments infantils i dedicada a les mares. Dóna idea de quin tipus de cançons de bressol es canten a cada regió. No fa cap anàlisi especial. Adjuna algunes il·lustracions al respecte dels nens que dormen als bressols i a la falda.

També en aquest sentit treballa G. Finocchiaro³³ en la seva tesi que s'ha pogut consultar i que titula *La ninna nanna in Sicilia*. Aquest treball estudia el tema en quant a incidència de la cançó de bressol en la vida posterior de la criatura. Fa moltes referències al que la música significa en l'educació, presenta un repertori de 46 "ninna nanna" del corpus de A. Favara. No en fa cap anàlisi musical concret en quant a tipologia, més aviat s'inclina en treballar l'aspecte de com els diferents tipus de música influeixen en l'individu, i com el cant de la mare, la veu de qui el nen ja ha sentit abans, l'ajuda a traspasar d'una vida intrauterina al trauma que pot suposar-li la vida en el món extern.

Treballa també el text estudiant-ne les connotacions que puguin suposar una influència posterior per l'individu a qui va dirigit. La influència de la mare i de com li diu les cançons. És interessant veure la coincidència que hi ha en els temes que tracta el text. Fan referència als Sants, s'anomenen amb freqüència Sant Josep i la Mare de Déu i St. Agustí, St. Pere, St. Gaietà, St. Nicola, St. Antoni etc. També fan referència al nen que no vol dormir i a les feines i desenganys de la mare. Curiosament són els mateixos en aquell país (Sicília) i en el nostre.

³² Sainz de la Maza, P.- 1964.

³³ Finocchiaro, G.- 1985-86.

De la cançó d'adormir valenciana ens en informa C. Pitarch³⁴ en l'article dedicat a **Aspectes del folklore musical valenciano: aproximación a la canción de cuna en Aldaya**. Aquest treball és il·lustrador del tipus de melodia que conformen les cançons de bressol en aquesta zona, no fa cap tipus d'anàlisi amb referència a l'organització melòdica o al ritme en concret. Referencia 9 tipus de melodies que classifica com:

I Cançons de bressol pròpiament dites

- . Cançons arcàiques.
- . Cançons rítmiques recitades.
- . Cançons semicultes.

II Cançons de bressol amb melodies per a feines agrícoles

- . Cançons amb tonades de trilla.

III Cançons de bressol amb melodies de ronda o balls

- . Cançons amb coples de l'u.
- . Cançons amb coples de l'u i del dos.
- . Cançons amb melodies de jota.
- . Cançons amb melodia d'albaes.
- . Cançons de Nadal que fan referència al Nen Jesús.

El curt però interessant article de Amada Elsa López Rodríguez³⁵ **Símbolo y realidad en la canción de cuna** (CSIC Revista de Sociología), fa un comentari general a l'entorn de la cançó de bressol en quant al que representa com a símbol i fet sociològic, interessant en la vida del nen. No sabem si aquesta autora ha continuat en aquesta línia de treball.

³⁴ Pitarch, C.- 1988.

³⁵ López Rodríguez, A.E.-1989.

No fa cap mena d'anàlisi musical però sí que parla d'expression sonores i d'expressions corporals que són en la realitat reconvertibles en ritme i melodia, components musicals per excel·lència. Apunta una sèrie de possibilitats a tenir en compte en el tema que ens ocupa.

Un altre article interessant sobre el tema és **El adulto en las nanas infantiles**, escrit per P. Cerrillo. En aquest article es posa en evidència la qüestió de que la cançó de bressol no és una cançó de nens sinó per als nens ja que qui la canta és sempre una persona adulta o que en tot cas fa les funcions de persona adulta. Es refereix a la persona que canta com a *emissor*. No fa cap estudi de les músiques tot i que posa diferents exemples de lletres.

A banda de les obres comentades, no hi ha més literatura específica sobre aquest tema en concret, si bé es poden trobar algunes referències en diferents obres que tracten en general de la cançó popular.

Context classificatiu de la cançó de bressol

La cançó de bressol forma part de la cançó popular i aquesta és una part de la disciplina anomenada folklore. Aclarir i precisar l'àmbit i components de cadascun d'aquests temes és absolutament necessari per procedir de forma correcta.

Vegem alguns conceptes de classificació del folklore.

R.F. Kaindl²⁶ fa la següent classificació del Folklore:

- I Nens
- II Xicots
- III Prometatge i casament
- IV Matrimoni i família
- V Mort, honres fúnebres

²⁶ Die Volkskunde. 1903.

- VI Casa
- VII Població
- VIII Institució jurídica
- IX Economia i indústries domèstiques
- X Creències i poesia popular
- XI Medicina popular
- XII Aliment, vestit i antiga manera de viure
- XIII Noms i llengua
- XIV Baix Folklore

Cels Gomis en l'article que va intitular "Folklore" fa la següent classificació:

- I Tradicions (mitològiques, religioses, històriques, locals)
- II Sers fabulosos
- III Ciències ocultes
- IV Ciències naturals (Astronomia, Meteorologia, Zoologia, Botànica, Mineralogia)
- V Agricultura
- VI Medicina
- VII Geografia
- VIII Particularitats del llenguatge
- IX Costums (religioses, socials, privades)
- X Jocs (d'infantesa, d'adults)
- XI Rondalles
- XII Embarbussaments
- XIII Endevinalles
- XIV Oracions
- XV Música i Poesia (cançons i danses)
- XVI Aforística general
- XVII Preocupacions

S'observa com només l'apartat XV fa referència exclusiva a la música i va acompanyada de la poesia.

En molts casos la cançó no ve referenciada dins les classificacions, que es fan amb criteris més generals. Paul Sebillot³⁷ fa una ampla classificació del que pot ser el folklore:

- I Literatura Oral
- II Etnografia tradicional (món físic i animat)
- III Sociologia etnogràfica (alimentació, construcció i indústria, relació dels homes entre ells, estètica, diversions).

En el *The Handbook of Folklore* (Manual de la "Folklore Society" de Londres) en l'edició revisada i augmentada per Carlota S. Burne el 1914, es fa constar la cançó en la Secció III quedant la classificació dels materials considerats folklòrics així:

- I Creència i observància
- II Costums
- III Narracions, cançons i dites

En la *Bibliografia folklòrica anual* (Basilea 1917-1919) de Hoffmann-Krayer i, segons el resum que en fa A. van Gennep en la seva obra *Le Folklore*, apareix la cançó en l'apartat XIV dedicat a "Poesia popular".

Vegem com classifica els materials folklòrics:

- I Poble
- II Construccions
- III Objectes
- IV Senyals (de propietat)
- V Les tècniques i l'art popular

³⁷ *Le Folklore*. 1913.

- VI Psicologia del poble
- VII Vestir i els seus elements
- VIII Aliments i begudes
- IX Costums
- X Dret popular
- XI Creences
- XII Medecina popular
- XIII Generalitats sobre la literatura popular
- XIV Poesia popular (cançons, música balls)
- XV Narracions (rondalles, llegendes, etc)
- XVI Teatre popular
- XVII Calendaris, almanacs
- XVIII Llenguatge popular (endevinalles, proverbis, argot, etc)
- XIX Noms (de localitat, de casa, etc.)

Per l'arxiu de Tradicions Populars, ens proposa Serra i Pagès una classificació pensada segons el següent criteri:

Demofilologia (literatura oral)

- I Novel·lística
- II Paremiologia
- III Enigmística
- IV Miscelànea fraseològica
- V Cançonística
- VI Eucològica

Etologia (costums)

- I Necessitats físiques
- II Etapes de la vida

- Ila** Jocs, joguines, entreteniments
- IIb** Balls, comparses i representacions
- III** Festes calendaries
- IV** Costums corporatius
- V** Costums periòdics
- VI** Costums econòmics
- VII** Costums de gent de malviure
- VIII** Art popular

Pistologia

- I** Creences sagrades
- II** Creences profanes
- III** Supersticions
- IV** Id. Pneumatologia
- V** Id. Persones dotades de poder extraordinari
- VI** Arts endevinatories
- VII** Fenòmens psíquics
- VIII** Pràctiques usuals

No es pot deixar de banda l'actual tendència de l'Etnomusicologia que porta a considerar els sistemes de classificació a base d'anàlisis més globals i tenint en compte:

- a) El mitjà en que la música es desenvolupa.
- b) L'home i la seva reacció davant la música.
- c) Els rituals cíclics del curs de l'any i de la vida humana.
- d) La vida de les institucions: socials, religioses i polítiques.
- e) La diversió i d'altres ideologies de caracter superior.

Aquest àmbit de coneixement inclou la cançó entre d'altres manifestacions. Diversos estudiosos s'han preocupat de la fenomenologia de la cançó popular.

Vegem-ne alguns.

Èrk (1807 - 1883) fa una classificació en la que es té en compte només les cançons però donant prioritat al text. Això és freqüent i retarda el progrés de la investigació musicològica. Classifica les cançons segons siguin:

- I Narrativa i llegendes**
- II Cançons històriques**
- III Cançons d'amor**
- IV Cançons de despedida i viatge**
- V Cançons de l'alba i del vespre**
- VI Cançons de noces i oficis religiosos**
- VII Dances i cançons de joc (criteri literari i musical)**
- VIII Enigmàtiques, apostes i juraments**
- IX Cançons de beure**
- X Festes religioses**
- XI Cançons de treball i d'oficis**
- XII Cançons satíriques**
- XIII Cançons mixtes**
- XIV Cançons de nens**
- XV Cançons religioses**

Com es pot apreciar, els criteris de classificació són ben diversificats, el criteri literari és un dels més utilitzats i acceptats si bé de vegades s'oblida la relació que el propi text té amb la música que l'acompanya. El criteri geogràfic també s'utilitza i moltes vegades aporta un coneixement de la música tradicional que coincideix amb una determinada zona i una determinada cultura.

En alguns casos es tenen en compte mètodes de classificació basats en criteris pròpiament musicals. Brailoiu³⁸ cita la proposta que fa Shoultz - Adaïevsky en quant als punts a considerar:

- I Característiques tonals
 - . Tonalitat
 - . Unimodalitat o polimodalitat
 - . Progressió melòdica
 - . Línia melòdica
 - . Moviment general

- II Característiques d'apreciació rítmica
 - . Us de la mètrica binària, ternària, etc.
 - . Monorrítmia o polirrítmia

- III Característiques formals
 - . Períodes regulars o irregulars
 - . Paral·lelisme de les frases
 - . Estructura simple o composta
 - . Aire, estil de les frases

Joan Amades³⁹ classifica en el seu cançoner els materials segons el següent criteri:

- Cançons de bressol
- Cançons de joc
- Cançons infantils
- Cançons màgiques
- Cançons de treball infantils
- Cançons de roda
- Cançons eliminatives

³⁸ *Musica aeterna* "Folklore Musical. Max S. Metz. Zurich.

³⁹ Segons la classificació del Cançoner

Jocs
Imitacions
Cançons petitòries
Cançons de dies senyalats
Cançons de Carnestoltes i Quaresma
Cançons petitòries de Pasqua
Cançons de Festa
Cançons de Romeria
Cançons de Ronda
Cançons d'Advent i de Nadal
Cançons de Noceas
Cançons de mort i de dol
Cançons per a ballar

Francesc Pujol⁴⁰ fa una classificació molt diferent:

Costums: amatòries, fantasia, guerreres, despedides, de quintos i soldats, "Marzas", de maig, de romeria (no religioses), pregons, burlesques, humorístiques, satíriques, bàquiques, Sta Creu, Nit de Nadal i Nadal, mendicants, etc.

Treballs de camp:

collir olives, ara, segar, veremar...

Oficis: de menar carro, mariners, pescadors, raiers, carboners, pastors, moliners, de collir cotò, etc.

Petitòries: "aguinaldos", Pasqua, Quaresma, de pandero, de Nadal, de Reis, etc.

⁴⁰ Pujol, F. 1946.

Religioses: Missa i Eucaristia, Verge Maria, Nit de Nadal, i Nadal, Jesucrist, Quaresma i Passió, Animes, Rogatives, Goigs, Reis, Pasqua i Ressurrecció, Ofrenes i Romeries, Sants, etc.

Danses: Cantades
Instrumentals
Cant i instrument

J. Crivillé⁴¹ dona una altra classificació en la que contempla el cicle de l'any i el cicle de la vida del home:

Cicle de Nadal: Rondes de Nadal, "Aguinaldos" i cançons de Nadal.
Romanços i cançons narratives
Cançons seriades i enumeratives

Cicle de Carnestoltes i Quaresma

Infància	Cançons de bressol Cançons infantils Cançons de Carnaval
Joventut	Rondes d'enamorats Cançons de quintos
Quaresma i Setmana Santa	Cançons de Quaresma i Setmana Santa

⁴¹ Folklore español. 1987.

Cicle de Maig	Cançons rogatives "Marzas" Cançons de Maig
Cicle d'Estiu	Pregons Cançons de treball Cançons de Sant Joan
Cicle de Tardor	Alborades i cançons de noces Cançons religioses, enramades, romeries. Aurores, rosaris, ànimes, goigs, etc.

II PART

ESTUDI DE LES FONTS

METODOLOGIA UTILITZADA

El primer pas per a aquesta investigació ha estat aplegar els materials necessaris per a dur-la a terme.

Es va veure necessària la utilització d'una fitxa de contingut per tal de constatar d'una manera esquemàtica, fàcil de llegir, les dades que pogessin servir per a fer un estudi de les fonts.

Abans de preparar la fitxa de contingut, s'han consultat diferents obres¹ per tal de saber si hi havia algun tipus de treball anterior que ajudés a la determinació d'aquesta fitxa.

Pel que fa a la catalogació de materials musicals s'han consultat diferents obres que malgrat eren molt interessants no responien a les necessitats de la fitxa per a aquest treball.

Així doncs s'ha preparat una fitxa de contingut en la que s'hi pugui constatar que serveixin per a la finalitat prevista d'informació sobre les fonts.

L'esmentada fitxa de contingut ha estat aplicada a totes les fonts, tinguessin o no cançons de bressol, ja que no es podia saber abans de fer-ne el buidat.

¹ **Code International de Catalogage de la musique. Regles de Catalogage des Manuscrits Musicaux redigé par Marie-Louise Göllner. C.F. Peters.1975.**

Jornadas Metodológicas de Catalogación de Fondos Musicales de la Iglesia Católica en Andalucía. 18 y 19 de Noviembre. 1988. Granada.

La fitxa de contingut va ésser pensada amb els següents apartats :

AUTOR:

TITOL:

EDITORIAL:

ÀMBIT GEOGRÀFIC:

ÀMBIT LINGÜÍSTIC:

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS:

CITES BIBLIOGRÀFIQUES:

CONTINGUT:

. Pròleg (S/N):	. Autor pròleg:
. Introducció (S/N):	. Autor introducció:
. Il.lustracions (S/N):	. Autor il.lustracions:
. Partitures (S/N):	. Número:
	. De bressol:
. Anàlisi (S/N):	
. Estudi (S/N):	
. Apèndix (S/N):	

OBSERVACIONS:

ACLARIMENTS

En l'apartat de l'**àmbit geogràfic** s'hi fa constar exclusivament el del lloc on es localitzen els materials.

En l'apartat de l'**àmbit lingüístic** s'hi fa constar l'idioma o dialecte en que estan escrites les cançons.

En l'apartat de les **circumstàncies generals** s'hi fa constar el motiu pel qual s'ha realitzat l'obra en el supòsit que n'hi hagi algun.

En l'apartat de **cites bibliogràfiques** s'hi posen les esmentades cites sempre i quan el volum d'aquestes no sobre passi el volum de la fitxa en el qual cas és millor consultar la bibliografia del volum fixat.

Pel que fa al **contingut** queda prou clara la intenció de la fitxa. En molts casos trobem en un pròleg l'estudi i l'anàlisi tot barrejat, es fa constar una explicació més puntual en l'apartat de valoració crítica.

En l'apartat d'**observacions** es fa constar d'una manera molt sintètica la valoració crítica de la font fixada i les observacions que es creuen oportunes. Més endavant se'n farà si ve al cas un aclariment més extens.

ESTUDI DE LES FONTS

S'han consultat bon nombre d'obres de les que es creia poder extreure materials per a aquesta investigació. A mida que s'ha anat fent la consulta, s'ha aplicat la fitxa de contingut.¹ S'ha procurat expressar en ella els trets més importants de l'obra. No totes les obres consultades (109) han aportat materials útils a la investigació que es porta a terme. Només en 70 s'han pogut trobar materials adients.

Aquestes obres es referencien a continuació tenint en compte l'any de publicació. S'assenyala amb un asterisc aquelles obres de les quals s'han extret materials per a aquesta investigació.

RELACIÓ D'OBRES CONSULTADES

- 1824 **Guipuzkoako Dantzak.** J. I. Iztueta.
- 1874-77 **Cançons de la terra.** F. P. Briz.
- 1888 **Cantos y Bailes populares de España**
J. Inzenga.
- 1890 **100 cantes populares asturianos.** J. Hurtado.
- 1893 * **Memoria sobre los bailes, cantos y tocatas de la Isla de Mallorca.** A. Noguera.
- 1900 **El Cancionero Panocho.** P. Diaz Cassau.
- 1901 * **Cancionero popular de Santander.** R. Calleja.
- 1903 * **Cançoner Popular.** A. Campamny.
- * **Cancionero Popular de Burgos.** F. Olmeda.
- 1907 * **Cancionero salmantino.** D. Ledesma.
- 1919 * **Euskel Eres Sorta.** J. A. Donostia.

¹ La fitxa de contingut ve presentada en el capítol de "Metodologia utilitzada".

- 1920 * **Cancionero Popular de la Lírca Asturiana.**
E. Martínez Torner.
- 1923 * **Cancionero Popular Vasco.** R. M. Azkue.
- 1927 **Colección de Cantos Populares de la Provincia de Teruel**
M. Arnaudas Larraude.
- 1928 **Cancionero Musical** E. Martínez Torner.
* **Obra del Cançoner Popular.** Varis.
- 1931 * **Cancionero Popular de Extremadura** B. Gil García.
- 1934 * **La cançó de la mare basca.** J.A. Donostia.
* **Del Folklore tortosí.** J. Moreira.
* **Colección Inédita Bal.** Bal.
- 1941 * **Folk Music and Poetry of Spain and Portugal.** K. Schindler.
- 1942 * **Cancionero Musical de Galicia.** C. Sampedro y Folgar.
- 1943 * **Nuevo cancionero salmantino.** A. Sánchez Pérez Fraile.
- 1944 * **Lírca Popular de la Alta Extremadura.** M. García Matos.
- 1947 * **Revista de Historia de La Laguna.**
J. Cobiellos.
- 1948 * **Cançons Populars Catalanes.** J. Subirà.
* **Aplec de Non - nons i cançons de bressol.** J. Gibert.
- 1948-49 **Les cent millors rondalles populars.** J. Amades.
- 1949 **Les cent millors cançons de Nadal.** J. Amades.
- 1951 * **Canciones Populares de la provincia de Madrid.**
M. García Matos. (I.E.M.)
* **Cancionero Popular Manchego.** P. Echevarría Bravo.
- 1953 **Cancionero Popular de Cartagena.** Puig Campillo.
- 1954 * **Cancionero Escolar Español.** J. Tomás, J. Romeu Figueras.
* **Obras Completas.** F. García Lorca.
- 1955 * **Cancionero Popular de Jaen.**
M^o D. Torres Rodríguez de Gálvez.

- 1958 **Canciones de los años niños.** F. Gutierrez.
- **Música Popular Española.** E. López Chávarri.
 - **Cancionero Musical Popular Español.** F. Pedrell.
- 1964 **Cancionero Infantil.** B. Gil García.
- **Cancionero Infantil Universal.** B. Gil García.
 - **Cancionero Segoviano.** A. Marazuela Albornos.
- 1966 • **Lo que canta el pueblo español.** J. del Aguila.
- **1000 Canciones Españolas.** Sección Femenina.
- 1966-70 **Cançoner Popular de Mallorca.** J. Guinard Bauzá.
- 1967 • **Cançons populars menorquines.** F. Camps i Mercadal.
- 1968 **Canciones de Andalucía Medieval y Renacentista.** J. Lamaña.
- 1969 • **Nanas de España.** P. Sainz de la Maza.
- 1973 • **Cancionero de Asturias.** J. Hidalgo Montoya.
- **Cancionero Musical de la provincia de Alicante.** S. Seguí.
- 1974 • **Folklore Musical Español.** J. Hidalgo Montoya.
- 1975 • **Folklore de Castilla.** F. Olmeda.
- 1976 • **Cancionero de la Montaña.** J. Hidalgo Montoya.
- **Cancionero de Galicia.** C. Villalba Freire.
- 1978 • **Cancionero del Reino de León.** J. Hidalgo Montoya.
- **Cancionero de Aragón.** J. Hidalgo Montoya.
 - **Cancionero Alicantino.** S. Seguí.
- 1979 • **Cancionero de Valencia y Murcia.** J. Hidalgo Montoya.
- **Folklore de Catalunya.** Cançoner J. Amades.
- 1980 • **Cancionero Popular de la provincia de Santander.**
S. Córdova y Oña.
- **Folklore leonés.** M. Fernández Núñez.

- **Colección de cantos populares burgaleses.**
A. J. Martínez Palacios.
- **Asturias. Canciones. I. Quintanal.**
- **Cancionero del País Vasco.** J. Orue Matia.
- **Cancionero Musical de la provincia de Valencia.** J. Seguí.
- 1981 **Cancionero de Castilla.** A. Marazuela Albornos.
- Cancionero Musical de la provincia de Zaragoza.**
A. Mingot.
- **El Folklore de la isla de El Hierro.** M.J. Lorenzo.
- Cantos Populares Españoles.** Fco. Rodríguez Marín.
- **Música Tradicional Catalana I Infants.** J. Crivillé i Bargalló.
- 1982 • **Flor de canciones populares vascas.** J. de Riezu.
- **Cancionero Popular de la Provincia de Cuenca.** J. Torralba.
- 1982 **Cantares populares de Castilla.** N. Alonso Cortés.
- Villancicos y representaciones populares del Reino de León.**
N. Alonso Cortés.
- **Soneta vine'm a l'ull.** Alcoverro, Senserrich, Subirats.
- **España, canto y poesía. Cancoiones Populares del Reino de León.** A. Barja.
- Canciones y Romances de Salamanca.** A. Carril Ramos.
- 1982 • **Cançoner valencià.** J. Climent Barber.
- Cancionero Musical.** J. Díaz, L. Díaz, J. Delfín.
- Cancionero del Norte de Palencia.** J. Díaz.
- **Cancionero Popular Infantil Español.** J. Hidalgo Montoya.
- Doce villancicos zamoranos.** Obra Cultural de la Caja de Ahorro Provincial de Zamora.
- **Cancionero del folklore zamorano.** M. Manzano.

- 1983 * **Canciones populares para 2,3,4 y 5 voces . A. Barja.**
Cancionero de Palencia II. J. Diaz, L. Diaz.
- * **Villancicos de la Alpujarra y del Valle de Lecrín.**
G. Tejerizo Robles.
- 1984 * **Cancionero de las dos Castillas. J. Hidalgo Montoya.**
- * **Cancionero de Andalucía. J. Hidalgo Montoya.**
La cordera. M. Manzano.
- 1984 * **Cançoner Musical de Mallorca. J. Massot i Planes.**
Canciones bilbaínas. J. Orue y Matia.
- * **Canciones de La Garganta. P. Majada.**
- 1985 **Cancionero Infantil Español. J. P. Fitzgibbon.**
Cancionero Popular Extremeño. E. González Barroso.
Música Popular de Zamora. M. Manzano.
- 1986 **La pastorada en la granja de Moreruela. M. Manzano.**
- * **Cancionero de la provincia de Huesca. J. J. Mur Bernard.**
- 1987 **La Rioja en sus danzas y canciones. J. Fernández Rojo.**
- * **Cancionero Popular de La Rioja. B. Gil García.**
- 1988 * **Cent i tantes tonades tradicionals de Mallorca.**
A. Riera Estrelles.
- 1989 **Cancionero leonés. (Compendio) M. Manzano.**
- * **Cançoner Tradicional del Baix Camp i del Montsant.**
G. Ferré i d'altres.

Sense determinar la data:

- Canciones de Navidad. * A. Arana Martija.**
- * **Cantem al Nadal. J. Colomer y del Romero.**
Cancionero Popular murciano Antiguo.
J. Diez de Revenga y Torres

Cancionero Popular Turolense. S. Doporto.

Canciones Populares de Asturias. M. del Fresno.

Del Folklore Musical Español. J. M^o Gálvez.

• **Obra Musical Palentina. Guzmán Ricis.**

• **Cuadernos de Música Folklórica Valenciana. A. Marzal.**

15 Cançons. J. Ruyra.

• **Las mil y una canciones populares de la región burgalesa.
V. Blanco.**

Les següents fitxes de contingut donen constància del que es troba en cada una de les obres consultades. Estan ordenades per ordre alfabètic d'autors.

FITXES DE CONTINGUT

AUTOR: AGUILA, Juan del

TÍTOL: Lo que canta el pueblo español

EDITORIAL: Unión Musical Española. Madrid 1966.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Espanya

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Castellà, català, basc.

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS: Conté materials musical.

CITES BIBLIOGRÀFIQUES: No n'hi ha.

CONTINGUT: Tot tipus de cançons.

- . Pròleg (S/N): N
- . Autor pròleg:
- . Introducció (S/N): N
- . Autor introducció:
- . Il.lustracions (S/N): N
- . Autor il.lustracions:
- . Partitures (S/N): S
- . Número: 152
- . De bressol: 2
- . Anàlisi (S/N): N
- . Estudi (S/N): N
- . Annex (S/N): N

OBSERVACIONS: No conté cap anàlisi ni estudi, és una simple recopilació de cançons escrites de manera entenedora. Es pot utilitzar a l'escola.

AUTOR: AMADES, Joan

TÍTOL: Folklore de Catalunya. Cançoner

EDITORIAL: Selecta. Biblioteca Perenne. Barcelona 1979.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Catalunya

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Català

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS: Forma part d'una col·lecció de tres volums referits a Rondallística i

CITES BIBLIOGRÀFIQUES: Molt nombroses.

CONTINGUT: General

. Pròleg (S/N): S	. Autor pròleg: J. Amades
. Introducció (S/N): N	. Autor introducció:
. Il·lustracions (S/N): S	. Autor il·lustracions: F. Almuni
. Partitures (S/N): s	. Número: 813
. De bressol: 24
. Anàlisi (S/N): N	
. Estudi (S/N): N	
. Apèndix (S/N): S	Relació de cantaires / Bibliografia
Index: Onomàstic / Toponímic /
Alfabètic de cançons / General

OBSERVACIONS : Les il·lustracions musicals són fetes pel Mestre Tomás. És digne de consideració l'extens pròleg on es posa al corrent al lector del que fa al cas sobre la Música Popular, el Refranyer i l'Enigmística. En les cançons hi ha les notes pertinents. Encara que no se'n fa anàlisi ni estudi científic, cal considerar aquesta obra com una obra molt útil i important per a la nostra cultura. La transcripció de les músiques respon a la realitat de com han estat interpretades.

AUTOR: AZKUE, R. M^a

TÍTOL: Cancionero Popular Vasco

EDITORIAL: Boileau i Bernasconi. S.A. Barcelona. 1923.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: País Basc

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Basc

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS: Hi ha una segona edició revaloritzada amb notes complementàries de diferents Acadèmics de la Llengua basca.

CITES BIBLIOGRÀFIQUES: Si, hi ha index al final de l'obra.

CONTINGUT: General

. Pròleg (S/N): S	. Autor pròleg:
. Introducció (S/N): S	. Autor introducció: J. Oñatibia
. Il.lustracions (S/N): N	. Autor il.lustracions: -----
. Partitures (S/N): S	. Número:
. De bressol:
. Anàlisi (S/N): N	
. Estudi (S/N): S	En la introducció es fa un tractament de l'aspecte musical (2 ^a edició)
. Apèndix (S/N): S	Index De les cançons
De col.laboradors
De les obres que es citen en el text
Errates
Notes al cançoner
Notes a l'index
Aspectes musicals

OBSERVACIONS: Per a cada cançó hi ha les notes corresponents. Gaire bé sempre hi ha més notes referents al text i circumstància d'execució que a les músiques. La transcripció es fa a la manera tonal.

AUTOR: BARJA, Angel

TÍTOL: "España, canto y poesía". Canciones Populares del Reino de León.

EDITORIAL: Alpuente. Madrid 1982.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Castella

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Castellà.

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS:

CITES BIBLIOGRÀFIQUES: No

CONTINGUT: General

. Pròleg (S/N): N

. Autor pròleg:

. Introducció (S/N): N

. Autor introducció:

. Il.lustracions (S/N): S

. Autor il.lustracions: -----

. Partitures (S/N): S

. Número: 17

. De bressol: 1

. Anàlisi (S/N): N

. Estudi (S/N): N

. Apèndix (S/N): S Index General

OBSERVACIONS: Es limita a fer un recull de materials. Transcripció clara a l'abast de tothom.

AUTOR: BARJA, Angel

TÍTOL: Canciones Populares para 2,3,4 y 5 voces blancas.

EDITORIAL: Ed. Leonesas. León 1983.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Lleó

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Castellà

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS:

CITES BIBLIOGRÀFIQUES:

V. Blanco. *Las mil y una canciones populares de la región leonesa.*

CONTINGUT: General

. Pròleg (S/N): S	. Autor pròleg: A. Barja
. Introducció (S/N): N	. Autor introducció:
. Il.lustracions (S/N): N	. Autor il.lustracions:
. Partitures (S/N): S	. Número: 39
	. De bressol: 1
. Anàlisi (S/N): N	
. Estudi (S/N): N	
. Apèndix (S/N): N	

OBSERVACIONS : Material per a fer cantar a veus blanques.
La transcripció de les músiques és clara.

AUTOR: CAMPMANY, Aureli

TÍTOL: Cançoner Popular

EDITORIAL: Ketrés. Ed. a cura de Jordi Leonart i Oriol Agell.
Barcelona. 1980 / 1903-1913.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Catalunya

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Català

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS: L'origen d'aquest cançoner són els fulls que s'editaven a 10 cts. , per a donar a conèixer cançons, per tal que la gent pogués cantar. Aquests fulls es van publicar durant 13 anys.

CITES BIBLIOGRÀFIQUES: Si

CONTINGUT: General

. Pròleg (S/N): S	. Autor pròleg: M. A. Campmany
. Introducció (S/N):	. Autor introducció:
. Il.lustracions (S/N): S	. Autor il.lustracions:
. Partitures (S/N): S	. Número: 100
. De bressol: 3
. Anàlisi (S/N): N	
. Estudi (S/N): S	El del text fet per J. Vidal i Alcover.
. Apèndix (S/N): N	

OBSERVACIONS: Hi ha unes paraules sobre poesia popular catalana (a propòsit del Cançoner Popular). L'escriptura és molt clara tot i que és manuscrita. Les notes que acompanyen a cada cançó són aclaridores, es refereixen sobre tot a l'ús de la cançó i si és una dansa a la forma i us del ball.

Té diferents index: alfabètic, de classificació, bibliogràfic,, toponímic i de noms propis.

AUTOR: CAMPS I MERCADAL, Francesc

TÍTOL: Cançons Populars Menorquines

EDITORIAL: Col. Capcer. Ed. Moll. Ciutadella 1967.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Menorca

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Balear

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS: Els materials d'aquest cançoner formen part del "Folklore Menorquí" presentat al concurs que l'Ateneu de Maó va convocar l'any 1911. La secció de Música va qued inèdita per problemes econòmics.

CITES BIBLIOGRÀFIQUES:

Arnim Brentano. *Des Knaben Wunderhorn*

F. Pedrell. *Cancionero Musical Popular Español*

F. Camps i Mercadal. *Folklore Menorquí*

Boccaccio. *Decameron*.

Salinas. *De Musica Libri Septem*

Adorno. *Negative Dialektik* stw. 113

Ciceró. *Converses Tusculanes*

V. Zuckerkandl. *Der singende und der sprechende Mensch, a Aspekte des Lebendigen.*

CONTINGUT: General

. Pròleg (S/N): S

. Autor pròleg: J. Amades

. Introducció (S/N): N

. Autor introducció:

. Il.lustracions (S/N): N

. Autor il.lustracions:

. Partitures (S/N): s

. Número: 60

. De bressol: 1

. Anàlisi (S/N): S

. Estudi (S/N): S

. Apèndix (S/N): S

Llista de cançons / Index alfabètic de
títols / Index alfabètic de primers versos
Glossari / Index General

OBSERVACIONS : És una obra interessant des del punt de vista etnomusicològic. L'estudi que conté fa referència al text i la crítica teatral. També fa referència al mètode de transcripció. Hi ha un bon treball pel que fa referència a l'estudi melòdic de les cançons. Dedicar una part de l'estudi al "Context de la cançó popular". La transcripció musical és clara.

AUTOR: CLIMENT BARBER, Josep

TÍTOL: Cançoner Valencià

EDITORIAL: Ed. Piles. 2ª edició. València 1982.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: València

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Valencià

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS:

CITES BIBLIOGRÀFIQUES: No

CONTINGUT: General

. Pròleg (S/N): N

. Introducció (S/N): N

. Il.lustracions (S/N):

. Partitures (S/N): S

. Anàlisi (S/N): N

. Estudi (S/N): N

. Apèndix (S/N): N

. Autor pròleg:

. Autor introducció:

. Autor il.lustracions:

. Número:

. De bressol: 2

OBSERVACIONS: És un recull. La transcripció musical és clara.

AUTOR: COLOMER Y DEL ROMERO, Angel

TÍTOL: Cantem al Nadal

EDITORIAL: Exclusivas Durve. Barcelona

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Catalunya

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Català

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS: És una obra que està feta en funció de corals i escoles.

CITES BIBLIOGRÀFIQUES: No

CONTINGUT: Cançons de Nadal i cançons de bressol que s'utilitzen com cançó de Nadal.

. Pròleg (S/N): N	. Autor pròleg:
. Introducció (S/N): N	. Autor introducció:
. Il.lustracions (S/N): S	. Autor il.lustracions: -----
. Partitures (S/N): S	. Número: 25
. De bressol: 5
. Anàlisi (S/N): N	
. Estudi (S/N): N	
. Apèndix (S/N): N	

OBSERVACIONS: És un simple recull . La transcripció és clara, a l'abast de tothom.

AUTOR: CORDOVA Y OÑA, Sixto

TÍTOL: Cancionero Popular de la Provincia de Santander

EDITORIAL: Aldus. Santander 1948/1955. Santander 1980.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Santander

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Castellà

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS: És una obra en sis volums. Cinc són dedicats a les músiques i un a diferents articles sobre el tema.

CITES BIBLIOGRÀFIQUES: Si

CONTINGUT: Volum III. Cantos romeros, marineros, de quintos, nupciales y de cuna.

. Pròleg (S/N): S	. Autor pròleg: S. Cordova
. Introducció (S/N): N	. Autor introducció:
. Il.lustracions (S/N): S	. Autor il.lustracions: Hi ha fotografies.
. Partitures (S/N): S	. Número:unes 400
. De bressol: 18
. Anàlisi (S/N): N	
. Estudi (S/N): S	Es pot considerar estudi tota la part d'aclariments que fa en cada llibre i també el llibre 6è en el que hi ha diferents articles de gran interès.
. Apèndix (S/N): N	

OBSERVACIONS: L'estudi que fa és seriós. La col.lecció és valuosa per la gran quantitat de materials que conté. No hi fa cap anàlisi musical concret. Escriu a la manera tonal afegint o treient alteracions si convé. La transcripció de les músiques és clara.

AUTOR: DONOSTIA, J.A.

TITOL: La cançó de la mare basca

EDITORIAL: Imp. Foment Reus 1934.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: País Basc

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Basc

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS: No es pot dir que aquest treball sigui un cançoner. És un estudi de les cançons que les mares basques canten als seus infants.

CITES BIBLIOGRÀFIQUES:

Combarieu. **H^o de la Música**
V. Cousin. **Du vrai, du beau et du bien**
Coste. **Lettres sur le voyage d'Espagne**
P. Claudel. **Positions et propositions**
R.M.Azkue. **Cançoner**
F. Jammes. **Cloches pour deux mariages**

CONTINGUT: Cançons infantils

. Pròleg (S/N): N	. Autor pròleg:
. Introducció (S/N): N	. Autor introducció:
. Il.lustracions (S/N): N	. Autor il.lustracions:
. Partitures (S/N): S	. Número: 9
	. De bressol: 9
. Anàlisi (S/N): S	
. Estudi (S/N): S	
. Apèndix (S/N): N	

OBSERVACIONS : És un article ben escrit que dona nombroses referències al tema. És interessant i a tenir en compte. S'adjunten les trauccions de les cançons.

AUTOR: DONOSTIA, José Antonio

TÍTOL: Euskel Eres Sorta

EDITORIAL: Unión Musical Española la segona edició. 1ª edició 1919.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: País Basc

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Basc

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS: Aquest treball es va presentar i va guanyar el segon premi (750 ptes) al Concurs convocat per les quatre Diputacions basques l'any 1912.

CITES BIBLIOGRÀFIQUES: No

CONTINGUT: General

. Pròleg (S/N): S	. Autor pròleg: J.A. Donostia
. Introducció (S/N): N	. Autor introducció:
. Il.lustracions (S/N): N	. Autor il.lustracions: -----
. Partitures (S/N): S	. Número: 392
. De bressol: 14
. Anàlisi (S/N): N	
. Estudi (S/N): N	
. Apèndix (S/N): N	

OBSERVACIONS : En el pròleg hi ha els agraïments i la forma de classificació dels materials. No hi ha les traduccions dels texts. Les cançons estan transcrites a la manera tonal i si convé afegeix o treu alteracions.

AUTOR: ECHEVARRIA BRAVO, P.

TÍTOL: Cancionero Musical Manchego

EDITORIAL: CSIC. Ciudad Real. Angama. 1951

ÀMBIT GEOGRÀFIC: La Mancha

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Castellà

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS: Prové dels materials que es van aplegar en diferents missions del I.E.M.

CITES BIBLIOGRÀFIQUES: Si

CONTINGUT: General

. Pròleg (S/N): N

. Autor pròleg:

. Introducció (S/N): S

. Autor introducció: P. Echevarría

. Il.lustracions (S/N): S

. Autor il.lustracions: G. Prieto
També hi ha fotografies.

. Partitures (S/N): S

. Número: 300

. De bressol: 9

. Anàlisi (S/N): N

. Estudi (S/N): S

Fa un estudi literari. També parla de l'etnografia de la cançó popular manchega i de la coreografia d'alguns balls. Hi ha un capítol dedicat als texts literaris.

. Apèndix (S/N): S

Relació de persones.
Lista de pobles.
Index de matèries.
Errates

OBSERVACIONS: És interessant la part dedicada a instruments i a la coreografia dels balls. No fa cap anàlisi musical. La transcripció de les músiques és clara.

Té un epíleg escrit per Jacinto Guerrero.

AUTOR: FERRÉ, G. REBÉS,S., i RUIZ, I.

TÍTOL: Cançoner tradicional del Baix Camp i del Montsant.

EDITORIAL: Altafulla / Centre de Lectura de Reus. 1988.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Baix Camp i Montsant.

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Català.

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS:

CITES BIBLIOGRÀFIQUES: Si

CONTINGUT: General

. Pròleg (S/N): N	. Autor pròleg: -----
. Introducció (S/N):N	. Autor introducció: -----
. Il.lustracions (S/N): N	. Autor il.lustracions: -----
. Partitures (S/N): S	. Número: 280
. De bressol: 12
. Anàlisi (S/N): N	
. Estudi (S/N): N	
. Apèndix (S/N): S	Bibliografia i Discografia
1. Bibliografia cronològica
2. Cançó narrativa: claus bibliogràfiques
3. Corrandes i altres tipus
4. Discografia

OBSERVACIONS : Aquesta és una obra feta amb idea de recull. En la introducció, fa referència a la justificació de l'obra, també a com s'ha portat a terme l'enregistrament i elaboració dels materials, la seva classificació i els criteris que s'han seguit pel que fa a la transcripció textual i musical. Finalment hi ha un apartat dedicat a agraïments. Els autors no en fan cap estudi musical ni literari especial. Després de cada cançó, si s'hi escau hi ha les notes corresponents, variants rtextuals, etc. La transcripció és clara i vol ser fidel als enregistraments. S'inclouen fotografies, dels informants, i dels intèrprets. Hi ha unes bones referències bibliogràfiques en l'apèndix.

AUTOR: GARCIA LORCA, Federico

TÍTOL: Obras Completas. Música de las canciones

EDITORIAL: Aguilar. 1954-1980. Madrid.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Espanya

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Castellà.

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS: Dins les Obres Completes de Federico García Lorca hi ha un capítol dedicat a les músiques d'algunes cançons que va recollir i harmonitzar. Algunes cançons van ser utilitzades en les seves obres teatrals.

CITES BIBLIOGRÀFIQUES: No hi ha cites bibliogràfiques en el capítol que és l'objecte d'aquesta fitxa.

CONTINGUT: General

. Pròleg (S/N): N	. Autor pròleg:
. Introducció (S/N): N	. Autor introducció:
. Il.lustracions (S/N): N	. Autor il.lustracions:
. Partitures (S/N): S	. Número: 18
	. De bressol: 12
. Anàlisi (S/N): N	
. Estudi (S/N): N	
. Apèndix (S/N): N	

OBSERVACIONS: Les músiques són clares pel que fa a la transcripció. Estan transcrits segons criteris tonals tot i que al fer-ne l'anàlisi no resulta així.

AUTOR: GARCIA MATOS, Manuel

TÍTOL: Lírca Popular de la Alta Extremadura

EDITORIAL: Unión Musical Española. Madrid 1944.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Extremadura

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Castellà

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS: Pretén donar una visió completa del folklore d'aquesta zona.

CITES BIBLIOGRÀFIQUES: Si

Acevedo y Huelves, B.- Los vaqueiros de Alzada en Asturias.

Altamira, R.- Manual de H^o de España.

Bourgault Ducoudray.- Trente melodies populaires de Grece et de l'Orient.

Calleja, R.- Cartos de La Montaña.

Gil, A.- Etnografía.

Haberlaut, M.- La canción popular de la Alta Extremadura.

Martinez Torner, E.- Cancionero de Asturias.

Matías, A.- Las siete centurias de la Ciudad de Alfonso VIII.

Ribera, J.- La música árabe y su influencia en la española.

CONTINGUT: General

. Pròleg (S/N): S . Autor pròleg: M. García Matos

. Introducció (S/N): N . Autor introducció:

. Il.lustracions (S/N): S . Autor il.lustracions: Fotografies

. Partitures (S/N): S . Número: 236
. De bressol: 7

. Anàlisi (S/N): N

. Estudi (S/N): S Fa un estudi general musical i rítmic molt interessant

. Apèndix (S/N): N

OBSERVACIONS: Fa un interessant estudi en quant als aspectes de la música espanyola en general.

AUTOR: GARCIA MATOS. Manuel

TÍTOL: Cancionero Popular de la Provincia de Madrid

EDITORIAL: Instituto Español de Musicología. Barcelona 1951.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Madrid

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Castellà

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS: Prové dels materials aplegats en algunes missions patrocinades per l'Institut Espanyol de Musicologia.

CITES BIBLIOGRÀFIQUES: Si

Mrtinez Hernández A.-**Antología Musical de los cantos populares.**

Schneider, M.- **Tipología musical y literaria de la canción de cuna en España.**

Schindler K.- **Folk Music and Poetry of Spain and Portugal.**

CONTINGUT: General

. Pròleg (S/N): N

. Autor pròleg:

. Introducció (S/N): S

. Autor introducció: M. Schneider
i J. Romeu Figueras

. Il.lustracions (S/N): N

. Autor il.lustracions:

. Partitures (S/N): S

. Número:unes 486
. De bressol: 22

. Anàlisi (S/N):

. Estudi (S/N): S

En la introducció es fa un estudi
de la Música i dels texts.

. Apèndix (S/N): S

Índexs: De primers versos
De pobles
De cantors
General

OBSERVACIONS: L'anàlisi de les músiques el fa M. Schneider. Fa esment al tipus de ritmes i per al que fa referència a les melodies ens diu si són melismàtiques o no i cita el seu treball sobre la cançó de bressol. No en fa cap estudi especial.

J Romeu fa l'estudi dels texts. La transcripció de les melodies es clara.

AUTOR: GIBERT, Josep

TÍTOL: Aplec de Non-nons i cançons de bressol.

EDITORIAL: CSIC. BARcelona. 1948.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Catalunya, València, Balears.

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Català

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS:

CITES BIBLIOGRÀFIQUES: Si

Campmany, A.- **Cançoner Popular.**

Gibert, J.- **Cançons de bandolers i lladres de camí ral.**

Obra del Cançoner Popular de Catalunya.

CONTINGUT: Non-nons, cançons de dormir i cançons de despertar.

. Pròleg (S/N): S

. Autor pròleg:

. Introducció (S/N): N

. Autor introducció:

. Il.lustracions (S/N): S

. Autor il.lustracions: Elvira Elias

. Partitures (S/N): S

. Número:

. De bressol:

. Anàlisi (S/N): N

. Estudi (S/N): S

. Apèndix (S/N):

OBSERVACIONS: És una obra molt ben impresa. Les il.lustracions són molt boniques. En aquesta obra es recullen materials de diferents procedències. Molts d'ells de missions de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Hi ha aplegades nombroses lletres. La transcripció és clara. L'autor fa diferenciació entre les non-nons, les cançons de dormir i les de despertar.

AUTOR: GIL GARCIA, Bonifacio

TITOL: Cancionero Popular de La Rioja

Edició crítica a càrrec de J. Romeu Figueras, J. Tomás, J. Crivillé.

EDITORIAL: Climent CSIC. Gobierno de La Rioja. Barcelona. 1987.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: La Rioja

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Castellà

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS: Els materials d'aquesta obra són els recollits per B. Gil en missió patrocinada pel CSIC. Han estat revisats per diferents estudiosos.

CITES BIBLIOGRÀFIQUES:

M. Schneider. Cancionero de la Provincia de Madrid IEM-CSIC.

CONTINGUT: General

- . Pròleg (S/N): S
- . Autor pròleg:
- . Introducció (S/N):
- . Autor introducció:
- . Il.lustracions (S/N):
- . Autor il.lustracions:
- . Partitures (S/N): S
- . Número: 586
- . De bressol: 27
- . Anàlisi (S/N): S (De la part literària, J. Romeu Figueras)
- . Estudi (S/N): S
- . Apèndix (S/N):

OBSERVACIONS : És una obra molt seriosa. Es treballen els materials a partir d'una classificació feta en funció del cicle de la vida i del cicle de l'any, tant la vessant musical com la literària. Les cançons de bressol formen part de la Secció II "Ciclo de Carnaval y Cuaresma", A Infancia y Carnaval, on es fa referència a les cançons que els grans canten als petits. Transcripcions musicals clares. En ocasions escriu a la manera tonal, en d'altres posa les alteracions davant la nota corresponent.

AUTOR: GIL GARCIA, Bonifacio

TITOL: Cancionero Infantil Universal

EDITORIAL: Aguilar. Col. El globo de oro. Madrid 1964. 1ª ed.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Universal

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Universal

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS: És un llibre bonic d'edició i de molt contingut.

CITES BIBLIOGRÀFIQUES:

CONTINGUT: Cançons infantils de tot el món.

- . Pròleg (S/N): S
- . Autor pròleg: A. Jimenez Landi
- . Introducció (S/N): S
- . Autor introducció: B. Gil
- . Il.lustracions (S/N): S
- . Autor il.lustracions: A. Balzola
- . Partitures (S/N): S
- . Número: 247
- . De bressol: 1 (D'Espanya)
- . Anàlisi (S/N): S
- . Estudi (S/N): N
- . Apèndix (S/N): N

OBSERVACIONS : És interessant l'anàlisi que fa de les Organitzacions melòdiques. Les transcripcions musicals són clares. Hi ha cançons de tot el món amb la qual cosa es pot treballar per comparació.

AUTOR: GUZMAN RICIS

TÍTOL: Obra Musical Palentina

EDITORIAL: Ed. no venal de la Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Palencia.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Palencia

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Castellà

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS:

CITES BIBLIOGRÀFIQUES: No

CONTINGUT: General

. Pròleg (S/N): N

. Autor pròleg:

. Introducció (S/N): N

. Autor introducció:

. Il.lustracions (S/N): N

. Autor il.lustracions:

. Partitures (S/N): S

. Número:

. De bressol: 1

. Anàlisi (S/N): N

. Estudi (S/N): N

. Apèndix (S/N): N

OBSERVACIONS : Només hi ha partitures. El Mestre Ricis era Director de la Banda Municipal de Palencia. La transcripció de les músiques és clara.

AUTOR: HIDALGO MONTOYA, Juan

TITOL: Cancionero de Andalucía

EDITORIAL: Carmona. Madrid 1984.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Andalusia

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Castellà

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS:

CITES BIBLIOGRÀFIQUES: No n'hi ha.

CONTINGUT: General

- . Pròleg (S/N): S
- . Autor pròleg: E. González Gómez
- . Introducció (S/N): N
- . Autor introducció:
- . Il.lustracions (S/N): S
- . Autor il.lustracions: Adan Ferrer
- . Partitures (S/N): S
- . Número: 130
- . De bressol: 7
- . Anàlisi (S/N): N
- . Estudi (S/N): N
- . Apèndix (S/N): N

OBSERVACIONS : No conté cap anàlisi ni estudi. La transcripció musical és entenedora. En el pròleg s'explica la situació geogràfica, històrica i cultural.

AUTOR: HIDALGO MONTOYA, Juan

TITOL: Cancionero de las dos Castillas

EDITORIAL: Carmona. Madrid 1984.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Castella

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Castellà

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS:

CITES BIBLIOGRÀFIQUES: No n'hi ha.

CONTINGUT: General

. Pròleg (S/N): S	. Autor pròleg: E. González Gómez
. Introducció (S/N): N	. Autor introducció:
. Il.lustracions (S/N): S	. Autor il.lustracions: Sanz del Poyo
. Partitures (S/N): S	. Número: 69
. De bressol: 5
. Anàlisi (S/N): N	
. Estudi (S/N): N	
. Apèndix (S/N): N	

OBSERVACIONS : La transcripció musical és clara. Parla de les melodies originals i de les variants però no el suficient.

AUTOR: HIDALGO MONTOYA, Juan

TITOL: Cancionero del Reino de León

EDITORIAL: Carmona. Madrid 1978.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Lleó, Palència, Salamanca, Valladolid i Zamora.

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Castellà

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS:

CITES BIBLIOGRÀFIQUES: No n'hi ha.

CONTINGUT: General

. Pròleg (S/N): S	. Autor pròleg: E. González Gómez
. Introducció (S/N): N	. Autor introducció:
. Il.lustracions (S/N): N	. Autor il.lustracions:
. Partitures (S/N): S	. Número: 187
	. De bressol: 2
. Anàlisi (S/N): N	
. Estudi (S/N): N	
. Apèndix (S/N): N	

OBSERVACIONS : No conté cap estudi ni en fa cap tipus d'anàlisi. La transcripció musical és clara.

AUTOR: HIDALGO MONTOYA, Juan

TITOL: Cancionero de Valencia y Murcia

EDITORIAL: Carmona. Madrid 1979.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: València, Alacant, Castelló i Múrcia.

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Castellà, català.

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS:

CITES BIBLIOGRÀFIQUES: No n'hi ha.

CONTINGUT: General

. Pròleg (S/N): S	. Autor pròleg: E. González Gómez
. Introducció (S/N): N	. Autor introducció:
. Il.lustracions (S/N): S	. Autor il.lustracions: Adan Ferrer
. Partitures (S/N): S	. Número: València 63 / Alacant 35 /
Castelló 23 / Múrcia 34
. De bressol: 12
. Anàlisi (S/N): N	
. Estudi (S/N): N	
. Apèndix (S/N): N	

OBSERVACIONS : No conté cap anàlisi ni estudi. La transcripció musical és entondora.

AUTOR: HIDALGO MONTOYA, Juan

TÍTOL: Cancionero popular infantil español

EDITORIAL: A. Carmona. Madrid 1982.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Espanya

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Castellà

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS:

CITES BIBLIOGRÀFIQUES: No n'hi ha.

CONTINGUT: Cançons infantils

- . Pròleg (S/N): S . Autor pròleg: E. González Gómez
- . Introducció (S/N): N . Autor introducció:
- . Il.lustracions (S/N): S . Autor il.lustracions: Adan Ferrer
- . Partitures (S/N): S . Número: 112
. De bressol: 1
- . Anàlisi (S/N): N
- . Estudi (S/N): N
- . Apèndix (S/N): N

OBSERVACIONS: És un recull de cançons infantils. No hi ha cap cançó catalana ni cap cançó basca tot i que diu "Cancionero popular infantil español". S'hauria de dir "en llengua castellana". No conté cap estudi ni se'n fa cap tipus d'anàlisi.

AUTOR: LÓPEZ CHAVARRI, Eduardo

TITOL: Música Popular Española

EDITORIAL: Labor. Barcelona 1958. 3ª ed.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: General

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Castellà

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS: És una obra de divulgació. Explica la música popular espanyola en general.

CITES BIBLIOGRÀFIQUES:

R. del Villar. **Canciones leonesas.**

J. MANzanares. **Diez canciones castellanas**

G. Castrillo. **El canto popular castellano**

Lavignac **Enciclopédie de la Musique**

J. Inzenga. **Cantos y Bailes Populares de España: Murcia**

CONTINGUT: Tractat teòric amb exemples.

- . Pròleg (S/N): S
- . Autor pròleg:
- . Introducció (S/N): N
- . Autor introducció:
- . Il.lustracions (S/N): N
- . Autor il.lustracions:
- . Partitures (S/N): S
- . Número:
 - . De bressol: 3
- . Anàlisi (S/N): S
- . Estudi (S/N): S
- . Apèndix (S/N): S

OBSERVACIONS : És una obra a l'abast de tothom amb nombrosos exemples. No es remarca el contingut de l'anàlisi ni de l'estudi ni de l'apèndix. Tot és general atès que és una obra teòrica.

AUTOR: LORENZO PERERA, Manuel J.

TÍTOL: El folklore de la isla de El Hierro.

EDITORIAL: Interinsular Canaria. 1981.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Illa de El Hierro (Canàries)

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Castellà.

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS: Recull fet amb idea de resaltar el fet socio-cultural. Les músiques han estat revisades per Rosa Mª Montesinos.

CITES BIBLIOGRÀFIQUES: No n'hi ha.

CONTINGUT: General

. Pròleg (S/N): S	. Autor pròleg: J. Hernández
. Introducció (S/N): S	. Autor introducció: M.J. Lorenzo
. Il.lustracions (S/N): S	. Autor il.lustracions. J. Sáez Pacheco. També conté fotografies.
. Partitures (S/N): S	. Número: 30
. De bressol: 1
. Anàlisi (S/N): N	
. Estudi (S/N): S	Fa estudi del fet socio-cultural
. Apèndix (S/N): S	Notes: A cada apartat.
A la part musical.

OBSERVACIONS: La transcripció musical és clara. Llàstima que no s'hagi fet un estudi i anàlisi de les músiques. És molt interessant l'estudi que fa de les circumstàncies d'execució i ús de les músiques.

AUTOR: MAJADA NEILA, Pedro

TÍTOL: Cancionero de la Garganta

EDITORIAL: Institución Cultural "El Brocense" de la Excma. Diputación Provincial de Cáceres. 1984.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: La Garganta

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Castellà.

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS: Fet amb idea de recull.

CITES BIBLIOGRÀFIQUES: Si

CONTINGUT: General

. Pròleg (S/N): N	. Autor pròleg: -----
. Introducció (S/N): S	. Autor introducció: P. Majada
. Il.lustracions (S/N): N	. Autor il.lustracions: -----
. Partitures (S/N): S	. Número: 112
. De bressol: 1
. Anàlisi (S/N): N	
. Estudi (S/N): N	
. Apèndix (S/N): S	Bibliografia i Discografia.

OBSERVACIONS : És un recull de cançons del poble de La Garganta. En la introducció ens parla del tipus de folklore d'aquest lloc. Ens parla tant de les dances com de les cançons, instruments i instrumentistes.

Hi ha un apèndix amb Bibliografia i Discografia de la zona. La transcripció és clara. Hi ha notes a les cançons quan correspon. No fa cap estudi ni anàlisi específicament musical.

Les notes a les cançons ens donen una idea força clara del tipus de vida que hi ha a la zona que estudia.

AUTOR: MANZANO ALONSO, Miguel

TITOL: Cancionero de Folklore Zamorano

EDITORIAL: Alpuerto. 1982.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Zamora

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Castellà

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS:

CITES BIBLIOGRÀFIQUES:

CONTINGUT: General

. Pròleg (S/N):	. Autor pròleg:
. Introducció (S/N):	. Autor in:roducció:
. Il.lustracions (S/N):	. Autor il.lustracions:
. Partitures (S/N): S	. Número: 1085
	. De bressol: 28
. Anàlisi (S/N): N	
. Estudi (S/N): S	
. Apèndix (S/N): S	

OBSERVACIONS : Els materials estan ordenats per Seccions. Les cançons de bressol estan en la Secció 7 dedicada exclusivament a aquest tema. La transcripció musical és clara. L'estudi lingüístic està fet per J. A. Alonso Hernández i l'estudi musicològic per M. Manzano Alonso.

AUTOR: MARAZUELA ALBORNOS, Agapito

TÍTOL: Cancionero de Castilla

EDITORIAL: Delegación de Cultura de la Diputación de Madrid. Madrid
1981.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Castella

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Castellà

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS:

CITES BIBLIOGRÀFIQUES:

CONTINGUT: General

. Pròleg (S/N):	. Autor pròleg:
. Introducció (S/N):	. Autor introducció:
. Il.lustracions (S/N):	. Autor il.lustracions:
. Partitures (S/N): S	. Número:
. De bressol: 7
. Anàlisi (S/N):	
. Estudi (S/N):	
. Apèndix (S/N):	

OBSERVACIONS: Les set cançons de bressol també consten en el "Cancionero segoviano". LA transcripció de les músiques és clara.

AUTOR: MARTINEZ PALACIOS, A.J.

TÍTOL: Colección de cantos populares burgaleses

EDITORIAL: Unión Musical Española. Madrid 1980.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Burgos

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Castellà

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS: Va merèixer el premi nacional de l'especialitat.

CITES BIBLIOGRÀFIQUES:

CONTINGUT: General

. Pròleg (S/N):	. Autor pròleg:
. Introducció (S/N):	. Autor introducció:
. Il.lustracions (S/N):	. Autor il.lustracions:
. Partitures (S/N): S	. Número:
. De bressol: 2
. Anàlisi (S/N):	
. Estudi (S/N): S	
. Apèndix (S/N):	

OBSERVACIONS: En aquesta obra A.J. Martinez vol mostrar que hi ha una música popular a la zona. Fa un programa que contempla:
Fer un inventari rigorós.

Fer noves recerques en els llocs menys estudiats.

La publicació d'un catàleg folklòric.

La creació d'un Institut de Musicologia Castellano-Leonés.

Totes aquestes perspectives són prou interessants.

AUTOR: MARTINEZ TORNER, Eduardo

TITOL: Cancionero Musical de la Lírca Popular Asturiana

EDITORIAL: Ed. Facsímil. Instituto de Estudios Asturianos. Oviedo
1920/1986.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Asturias

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Castellà

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS: S'ha fet una reedició del facsímil.

CITES BIBLIOGRÀFIQUES:

H. Riemann. **Estètica Musical**
Ch. Darwin. **La descendencia del hombre y la selección sexual**
Tiersot **Història de la canció popular en Francia**
Spencer. **El origen de las profesiones**
Wundt. **Psicologia de los pueblos**
V. D'Yndy. **Curso de composición musical**
J. Turina **Enciclopedia abreviada de la Música**
Lausing Raymond. **Génesis de las formas artísticas**
Varios. **Cancionero Musical de Palacio**
Costa. **Mitología y Literatura cello-hispanas**
P. Aubry. **Trouvères et troubadours**
G. M. de Jovellanos. **Obras Completas**
Menéndez Pidal. **Poesía Popular**
B. Pérez Valdés. **El Romancero de Riego**

CONTINGUT: General

. Pròleg (S/N): S	. Autor pròleg: E. Martinez Torner
. Introducció (S/N): S	. Autor introducció: M. González Cobos
. Il.lustracions (S/N):	. Autor il.lustracions:
. Partitures (S/N): S	. Número: 500
	. De bressol: 15

. Anàlisi (S/N): S

. Estudi (S/N): S

. Apèndix (S/N): S

Contingut en el pròleg

I Notes a les cançons.

II Classificació de les cançons per la seva aplicació.

III Principals paraules i frases en bable.

OBSERVACIONS : És un treball acurat. La transcripció de les músiques és clara. La forma de classificació és molt particular, interessant. Les cançons de bressol no estan classificades juntes sinó en el grup que els hi pertoca.

El pròleg és molt complet. Té diferents parts. En la 1ª es fa menció a l'origen de la Música popular. La 2ª parla al voltant del ritme en la música popular. La 3ª part la dedica a l' "assaig de classificació de les melodies populars". La 4ª part tracta de les característiques de la cançó asturiana. En la 5ª ens parla de l'interès del folklore musical. La desaparició dels primitius documents populars i en treu unes conclusions.

AUTOR: MARZAL, Alvaro

TÍTOL: "Cuadernos de Música Folklórica Valenciana". 14 Canciones y danzas del Condado de Concentaina.

EDITORIAL: Instituto Valenciano de Musicología. Institución Alfonso El Magnánimo. Diputación Provincial de Valencia. Tomo IV.

ÀMBIT GEOGRÀFIC:Concentaina. València.

ÀMBIT LINGÜÍSTIC:

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS:L'obra conté una part dedicada als textos musicals i l'altra els texts literaris i un index general.

CITES BIBLIOGRÀFIQUES:

CONTINGUT:Cançons i danses.

. Pròleg (S/N): N	. Autor pròleg:
. Introducció (S/N):N	. Autor introducció:
. Il.lustracions (S/N):N	. Autor il.lustracions:
. Partitures (S/N): S	. Número:14
	. De bressol: 6
. Anàlisi (S/N): N	
. Estudi (S/N): N	
. Apèndix (S/N): S	

OBSERVACIONS: Es un breu recull de músiques de l'antic Comptat de Concentaina. No preten ser un estudi ni preten fer-ne cap anàlisi de les músiques ni del text. No fa tampoc cap explicació de les danses. La transcripció és clara i correcta.

AUTOR: MOREIRA, Joan

TÍTOL: Del folklore tortosí

EDITORIAL: Im. Querol. Tortosa. 1934.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Tortosa

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Català

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS: El llibre és una narració del treball de camp, explica les converses que té amb els informants amb tot detall i hi va barrejant les cançons a mida que les hi van cantant.

CITES BIBLIOGRÀFIQUES: No

CONTINGUT: General

. Pròleg (S/N): S	. Autor pròleg: J. Moreira
. Introducció (S/N): S	. Autor introducció: J. Moreira
. Il.lustracions (S/N): S	. Autor il.lustracions: -----
. Partitures (S/N): S	. Número: 130
. De bressol: 1
. Anàlisi (S/N): N	
. Estudi (S/N): N	
. Apèndix (S/N):	

OBSERVACIONS : És una obra molt distreta de llegir. No conté cap estudi ni anàlisi musical ni literari. L'escriptura no és gaire clara.

AUTOR: MUR BERNARD, Juan José de

TÍTOL: Cancionero de la Provincia de Huesca

EDITORIAL: Diputación General de Aragón. Edició a cura de J.Crivillé amb col.laboració de G. Ballús, Mª A. Juan i R. Vilar.
Publicat a Barcelona. 1986.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Ossa. Aragó.

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Castellà

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS: El cançoner està dividit en dos grans apartats dedicats a **Cançons** i **Cançons de ball i música instrumental**. A la vegada aquests dos apartats estan dividits en seccions.

CITES BIBLIOGRÀFIQUES: Hi ha nombroses cites bibliogràfiques en la part introductòria.

CONTINGUT: General. Conté cançons de tot tipus. El cançoner està estructurat en dues parts principals: musical y literària. La classificació dels materials està feta seguint el cicle de l'any i s'intercalen cançons del cicle de la vida humana.

- . Pròleg (S/N):S . Autor pròleg: Emilio Reina. (Real Academia de Nobles y Bellas Artes de San Luís)
- . Introducció (S/N):S . Autor introducció: J.J. Mur Bernard
- . Il.lustracions (S/N):N . Autor il.lustracions:
- . Partitures (S/N):S . Número: 580
. De bressol: 3 (secció II)
- . Anàlisi (S/N):S (Índexs analítics)
- . Estudi (S/N):S (No ve expressat com a estudi concret.)
- . Apèndix (S/N): N

OBSERVACIONS: El cançoner a que ens referim té nombrosos i interessants materials. La transcripció és molt clara. Les notes al repertori incloses en la part introductòria procuren bona informació respecte al repertori. La transcripció de les músiques és clara.

AUTOR: NOGUERA, Antoni

TÍTOL: Memoria sobre los bailes, cantos y tocatas populares de la Isla de Mallorca

EDITORIAL: Tip. de V. Berdós y Feliu. Barcelona 1893.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Illa de Mallorca

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Català

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS: Aquesta obra va ésser preparada per al segon certamen de la Il·lustració Musical.

CITES BIBLIOGRÀFIQUES: Si

Archiduque Luis Salvador.- **Die Balearen in Wort und Bild geschildert.**

Barbieri, F.A.- **El canto de la Sibila.**

Campaner.- **Bosquejo histórico de la dominación islamita en las islas Baleares.**

Cortada.- **Viaje a la Isla de Mallorca.**

Fetis.- **Histoire de la Musique.**

Montel et Lambert.- **Chants populaires du Languedoc.**

Piferrer y Quadrado.- **Islas Baleares.**

Rullon.- **Historia de Soller en sus relaciones con la general de Mallorca.**

Sand, G.- **Un hiver a Majorque.**

Villanueva,p.- **Viaje literario a las iglesias de España.**

CONTINGUT: General

. Pròleg (S/N): S

. Autor pròleg: A. Noguera

. Introducció (S/N): N

. Autor introducció:

. Il·lustracions (S/N): N

. Autor il·lustracions:

. Partitures (S/N): S

. Número:

. De bressol:

. Anàlisi (S/N): N

. Estudi (S/N): S

. Apèndix (S/N): s

Documents y Lletres de cançons.

OBSERVACIONS: L'autor fa tal com diu el títol una memòria. Al llarg del llibre ens va explicant el que sap de cadascuna de les músiques. Es pot considerar un estudi. Fa classificació de les músiques però no en fa cap anàlisi. La transcripció musical és clara.

AUTOR: OLMEDA, Federico

TÍTOL: Folklore de Castilla o Cancionero Popular de Burgos

EDITORIAL: Diputación Provincial de Burgos. Burgos. 1975.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Castella

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Castellà

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS: Es publicà després de presentar els materials originals als Jocs Florals de Burgos l'any 1902. Està dividit en tres seccions i és a la 1ª on fa referència a les cançons de bressol dins l'apartat "Cantos romeros"

CITES BIBLIOGRÀFIQUES: No

CONTINGUT: General

. Pròleg (S/N): N	. Autor pròleg:
. Introducció (S/N): S	. Autor introducció: F. Olmeda
. Il.lustracions (S/N): S	. Autor il.lustracions: Hi ha fotografies.
. Partitures (S/N): S	. Número:unes 319
. De bressol: 18
. Anàlisi (S/N): S	Anàlisi i selecció de melodies
. Estudi (S/N): S	Estudi comparatiu, agrupa i classifica.
. Apèndix (S/N): S	Correccions

OBSERVACIONS: En aquest treball l'autor ordena les melodies segons l'ús que n'hagin de fer els executants. No hi posa acompanyaments. En fa una divisió geogràfica. Pensa que s'han de transcriure tal com es feia en l'època que es van començar a cantar però no ho fa per la dificultat de lectura que això suposa.

AUTOR: ORUE MATIA, Juan

TÍTOL: Cancionero del País Vasco

EDITORIAL: A. Carmona. Madrid 1980.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: País Basc

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Castellà, Basc.

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS:

CITES BIBLIOGRÀFIQUES: No n'hi ha.

CONTINGUT: General

. Pròleg (S/N): S	. Autor pròleg: E. González
. Introducció (S/N): N	. Autor introducció:
. Il.lustracions (S/N): S	. Autor il.lustracions: K. Toño
. Partitures (S/N): S	. Número: 74
	. De bressol: 2
. Anàlisi (S/N): N	
. Estudi (S/N): N	
. Apèndix (S/N): N	

OBSERVACIONS : És un recull fet a partir d'altres obres. La transcripció musical és clara.

AUTOR: PEDRELL, Felip

TÍTOL: Cancionero Musical Popular Español

EDITORIAL: Boileau. Barcelona 1958.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Espanya

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Castellà, Català, Basc, Gallec, Valencià.

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS: Cançó popular i cançó culta inspirada en la popular. Quatre volums.

CITES BIBLIOGRÀFIQUES: Si

CONTINGUT: General

. Pròleg (S/N): S	. Autor pròleg: F. Pedrell
. Introducció (S/N):	. Autor introducció:
. Il.lustracions (S/N):	. Autor il.lustracions:
. Partitures (S/N): S	. Número: 544
	. De bressol: 18
. Anàlisi (S/N): N	
. Estudi (S/N): S	
. Apèndix (S/N): S	

OBSERVACIONS : L'obra està continguda en quatre volums. Té tres parts:

Cant popular: En la vida domèstica
 En la vida pública
Nacionalització del cant popular.

Les melodies s'han extret d'altres reculls. La transcripció de les músiques és clara. Té un proemi a la manera de pròleg. El proemi és un anticip del que hi ha en els quatre volums. El contingut és:

- I Lo que creo en hecho de "folklore musical"
- li Cómo me aficioné al folklore musical
- III Precedentes y fuentes del folklore musical
- IV La armonización de la música popular
- V Clasificación científica y sistemática de las melodías populares.
- VI La práctica técnica constante y casi general del arte español.
- VII Significado práctico de este cancionero.

En cada volum hi ha un index onomàstic.

AUTOR: QUINTANAL, Inmaculada

TÍTOL: Asturias. Canciones

EDITORIAL: Gráficas Lux. Oviedⁿ 1980.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Astúries

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Castellà.

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS: Recull fet en funció de que els mestres puguin ensenyar aquest repertori als nens de les escoles.

CITES BIBLIOGRÀFIQUES: No n'hi ha.

CONTINGUT: General

. Pròleg (S/N): N	. Autor pròleg:
. Introducció (S/N): S	. Autor introducció: I. Quintanal
. Il.lustracions (S/N): S	. Autor il.lustracions: J.M. García.
"Galano"
. Partitures (S/N): S	. Número: 158
. De bressol: 1
. Anàlisi (S/N): N	
. Estudi (S/N): N	
. Apèndix (S/N): N	

OBSERVACIONS: És un recull fet en funció d'altres cançoners. La transcripció és clara, adaptada a la tonalitat. En general no fa servir més de dues alteracions.

AUTOR: RIERA ESTARELLES, Antoni

TÍTOL: Cent i tantes tonades tradicionals de Mallorca

EDITORIAL: Moll. Palma de Mallorca. 1988.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Mallorca

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Balears

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS:

CITES BIBLIOGRÀFIQUES:

CONTINGUT: General

. Pròleg (S/N): N	. Autor pròleg:
. Introducció (S/N): S	. Autor introducció: Antoni Riera
. Il.lustracions (S/N): N	. Autor il.lustracions:
. Partitures (S/N): s	. Número: 89
	. De bressol: 2
. Anàlisi (S/N): N	
. Estudi (S/N): N	
. Apèndix (S/N): N	

OBSERVACIONS : Les músiques són transcrites d'una manera entenedora. No en fa cap estudi ni anàlisi. En la introducció fa una mica d'explicació de com utilitzar el cançoner.

AUTOR: RIEZU, Jorge de

TÍTOL: Flor de canciones populares vascas

EDITORIAL: Ed. Sendoa Argitaldaria. 1982.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: País Basc. Navarra.

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Basc

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS:

CITES BIBLIOGRÀFIQUES: Si

CONTINGUT: General

. Pròleg (S/N): S	. Autor pròleg: J. de Riezu
. Introducció (S/N): N	. Autor introducció:
. Il.lustracions (S/N): S	. Autor il.lustracions:
N.Basterrechea
. Partitures (S/N): S	. Número: 100
. De bressol: 1
. Anàlisi (S/N): N	
. Estudi (S/N): N	
. Apèndix (S/N): N	

OBSERVACIONS : El pròleg és molt ric en informació. Està organitzat per capítols que contenen:

- I El cancionero vasco y sus artífices.
- II Dialectos. Atlas lingüístico y folklórico.
- III Ortografía.
- IV Bibliografía.
- V Al lector. (Es pròpiament el pròleg)

La transcripció de les músiques és clara i el pròleg fa a la vegada d'estudi, encara que no són les músiques el que s'estudia.

AUTOR: SAINZ DE LA MAZA, Paloma

TÍTOL: Nanas de España

EDITORIAL: Sociedad Nestlé. Barcelona 1969.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Espanya

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Castellà, Català, Basc, Gallec.

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS: És un llibre patrocinat per una empresa alimentària. Pensat en el sentit d'aliments infantils i de la llar. Està dedicat a les mares. Es centra en la cançó de bressol.

CITES BIBLIOGRÀFIQUES: Cita diferents poetes però no fa referència a obres puntuals.

CONTINGUT: Cançons de bressol

. Pròleg (S/N): S	. Autor pròleg: Sociedad Nestle
. Introducció (S/N): N	. Autor introducció:
. Il·lustracions (S/N): S	. Autor il·lustracions: Diferents grabats i pintures que fan referència als nens petits.
. Partitures (S/N): S	. Número: 18
. De bressol: 18
. Anàlisi (S/N): N	
. Estudi (S/N): N	
. Apèndix (S/N): N	

OBSERVACIONS: És un llibre divulgatiu. Presenta 18 cançons de bressol amb la corresponent partitura i moltes més de les que només consta la lletra. Són de diferents regions espanyoles. Estan extretes de diferents cançoners. Fa una revisió de la geografia espanyola explicant-ne algunes característiques. No en fa cap anàlisi ni estudi de cap mena. És un llibre de bon llegir. La transcripció musical és clara.

AUTOR: SAMPEDRO Y FOLGAR, C.

TÍTOL: Cancionero Musical de Galicia

EDITORIAL: Reimpresión Facsímil de la ed. de 1942. Fundación Barrié de la Maza. La Coruña. 1982.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Galicia

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Gallec

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS: Són els materials aplegats per a un concurs.

CITES BIBLIOGRÀFIQUES: Si

CONTINGUT: General

. Pròleg (S/N): S	. Autor pròleg: Filgueira y Valverde
. Introducció (S/N): S	. Autor introducció: Filgueira y Valverde
. Il.lustracions (S/N): N	. Autor il.lustracions: N.Basterrechea
. Partitures (S/N): S	. Número:
. De bressol: 12
. Anàlisi (S/N): N	
. Estudi (S/N): S	(De la lletra, no de la part musical)
. Apèndix (S/N): S	Índex: De primers versos.
Toponímic (de recull de melodies)
Toponímic (de llocs mencionats en el text)
Onomàstic
Analític.

OBSERVACIONS : És una obra extensa, fa una valuosa aportació a la cançonística gallega. No queda completada per una bona anàlisi i estudi dels materials. El pròleg ens il·lustra sobre com es treballava en aquella època. Ens parla dels col·laboradors de C. Sampedro i de com treballaven. Bibliografia molt interessant sobre el tema de la cançonística gallega. L'escriptura és clara.

AUTOR: SCHINDLER, Kurt

TÍTOL: "Folk Music and Poetry of Spain and Portugal"

EDITORIAL: Hispanic Institute. New York. 1941.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Península Ibèrica

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Castellà, Portuguès.

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS: En la introducció s'explica la circumstància en que l'autor va venir a Espanya a realitzar aquest treball.

CITES BIBLIOGRÀFIQUES: No

CONTINGUT: General

. Pròleg (S/N): N	. Autor pròleg:
. Introducció (S/N): S	. Autor introducció: Fco. de Onís
. Il.lustracions (S/N): N	. Autor il.lustracions: -----
. Partitures (S/N): S	. Número: 985
. De bressol: 16
. Anàlisi (S/N): N	
. Estudi (S/N): N	
. Apèndix (S/N): S	Index General

OBSERVACIONS: Es limita a fer un recull de materials. Transcriu a la manera tonal afegint o treient alteracions si és necessari.
No hi ha cap cançó de bressol de Portugal.

AUTOR: SECCIÓN FEMENINA

TÍTOL: 1000 Canciones Españolas

EDITORIAL: Ed. Almena. Madrid 1966.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Espanya

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Castellà, Català, Valencià, Basc. Gallec.

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS:

CITES BIBLIOGRÀFIQUES:

CONTINGUT: General

. Pròleg (S/N): S

. Autor pròleg: Antonio Ramirez
Angel

. Introducció (S/N):

. Autor introducció:

. Il.lustracions (S/N):

. Autor il.lustracions:

. Partitures (S/N): S

. Número:1000

. De bressol: 34

. Anàlisi (S/N): N

. Estudi (S/N): N

. Apèndix (S/N): S

OBSERVACIONS: És una obra molt completa. Té músiques de tota Espanya. Estan classificades segons circumstància d'execució. La transcripció de les músiques és clara.

AUTOR: SEGUÍ, Salvador

TÍTOL: Cancionero Alicantino

EDITORIAL: Instituto de Estudios Alicantinos. Excma. Diputación Provincial de Alicante. Valencia 1978.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Alacant

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Valencià. Castellà.

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS:

CITES BIBLIOGRÀFIQUES: Si

CONTINGUT: General

. Pròleg (S/N): S	. Autor pròleg: S. Seguí
. Introducció (S/N): N	. Autor introducció:
. Il.lustracions (S/N):	. Autor il.lustracions:
. Partitures (S/N): S	. Número: 109
	. De bressol: 5
. Anàlisi (S/N): N	
. Estudi (S/N): N	
. Apèndix (S/N): N	

OBSERVACIONS : És un cançoner útil per a la divulgació de la música popular. La transcripció de les músiques és clara. Conté melodies per a dues veus i acompanyement amb instrumental Orff. Les cançons són extretes del seu propi cançoner "Cancionero Musical de la provincia de Alicante".

AUTOR: SEGUÍ, Salvador

TÍTOL: Cancionero Musical de la provincia de Alicante

EDITORIAL: Excm. Diputación Provincial de Alicante. Alicante 1973.
Ed. Piles

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Alacant

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Castellà, Valencià

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS: Aquest treball va ser realitzat amb un
ajut d'investigació sobre el folklore musical de la província
d'Alacant.

CITES BIBLIOGRÀFIQUES: Si

CONTINGUT: General

. Pròleg (S/N): S	. Autor pròleg: Fco. J. León Tello
. Introducció (S/N): S	. Autor introducció: Conferència
pronunciada per l'autor
amb motiu de l'entrega
dels materials.
. Il·lustracions (S/N): S	. Autor il·lustracions: Fotografies
. Partitures (S/N): S	. Número:
. De bressol:
. Anàlisi (S/N):	
. Estudi (S/N): N	
. Apèndix (S/N): S	Índex: Relació de comunicants.
Relació d'agrupacions
corals i instrumentals.
Toponímic
De títols
Musical per seccions
General

OBSERVACIONS: Hi ha gran quantitat de materials. No fa cap estudi
especial de les músiques. Aquestes están transcrites d'una manera
clara.

AUTOR: SEGUÍ, Salvador

TÍTOL: Cancionero Musical de la provincia de Valencia

EDITORIAL: Institución Alfonso El Magnánimo. Diputación Provincial de Valencia. 1980.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Valencia

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Castellà, Valencià.

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS: Aquest treball va ser realitzat amb un ajut de la Fundació Joan March.

CITES BIBLIOGRÀFIQUES: Si

CONTINGUT: General

. Pròleg (S/N): S	. Autor pròleg: A. Zabala
. Introducció (S/N): S	. Autor introducció: Notes del autor.
. Il.lustracions (S/N): S	. Autor il.lustracions: Fotografies
. Partitures (S/N): S	. Número: 959
	. De bressol: 53
. Anàlisi (S/N):	
. Estudi (S/N): N	
. Apèndix (S/N): S	

Índexs: Toponímic
De títols per seccions
Musical per seccions
General
Bibliografia
Discografia

OBSERVACIONS : És una obra amb gran quantitat de materials. La transcripció de les músiques és clara. S'hi troba a faltar un estudi profundit.

AUTOR: SUBIRÀ, Josep

TÍTOL: Cançons Populars Catalanes

EDITORIAL: Ed. Millà. Barcelona 1948.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Catalunya

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Català

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS: Fet per a la divulgació.

CITES BIBLIOGRÀFIQUES:

CONTINGUT: General

. Pròleg (S/N): S	. Autor pròleg: J. Subirà
. Introducció (S/N): N	. Autor introducció:
. Il·lustracions (S/N): S	. Autor il·lustracions:
J. Passarell
. Partitures (S/N): S	. Número: 46
. De bressol: 2
. Anàlisi (S/N): N	
. Estudi (S/N): Hi ha notes a les cançons	
. Apèndix (S/N): N	

OBSERVACIONS : És un cançoner útil per a la divulgació de la música popular. L'escriptura és clara. L'autor fa una classificació dels materials de la següent manera:

- I Cançons Infantívoles i Nadalenques
- II Floresta de romanços
- III Cançons bucòliques i pagessívoles
- IV Cançons amoroses
- V Cançons religioses

Aquesta classificació és una forma més de les moltes que ja existeixen.

AUTOR: TEJERIZO ROBLES, Germán

TÍTOL: Villancicos de la Alpujarra y del Valle de Lecrín

EDITORIAL: Caja Provincial de Ahorros de Granada. 1983.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: L'Alpujarra i l'esmentada vall

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Castellà

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS: Part d'una obra de recopil·lació de cançons de Nadal.

CITES BIBLIOGRÀFIQUES: Si

CONTINGUT: Cançons del temps de Nadal

. Pròleg (S/N): S	. Autor pròleg: G. Tejerizo
. Introducció (S/N): S	. Autor introducció:
. Il·lustracions (S/N): S	. Autor il·lustracions:
. Partitures (S/N): S	. Número: 122
. De bressol: 2
. Anàlisi (S/N): N	
. Estudi (S/N):	Hi ha notes a les cançons
. Apèndix (S/N): S	Índex: Alfabètic de primers versos
Pobles (Nadales de cada poble)
General

Hi ha cinc nadales harmonitzades per a veus.

OBSERVACIONS : L'obra promet ser força completa. Aquest només és un primer volum. L'autor no en fa cap estudi però posa les notes convenients darrera de cada cançó.

AUTOR: TOMAS, J. ROMEU FIGUERAS, J.

TÍTOL: Cancionero Escolar Español

EDITORIAL: Instituto Español de Musicología. Instituto San José de Calasanz de Pedagogía. Barcelona/Madrid 1954.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: España.

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Castellano. Catalán. Gallego. Vasco.

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS: Es un llibre dedicat als Mestres. Molt propi per a l'escola.

CITES BIBLIOGRÀFIQUES:

CONTINGUT: Les cançons són de tota mena i estan agrupades en blocs de la següent forma: "Corros y juegos", "Canciones de Navidad", "Romances" y "Canciones varias". També hi ha un altre tipus d'agrupament basat en l'idioma en que estan escrites les cançons.

- . Pròleg (S/N): S
- . Autor pròleg: J. Tomás. El pròleg fa oferiment del llibre als mestres i als escolars.
- . Introducció (S/N): S
- . Autor introducció: Victor García Hoz
- . Il.lustracions (S/N): S
- . Autor il.lustracions: Llongueras / Galí
- . Partitures (S/N): S
- . Número: 69
- . De bressol: 3
- . Anàlisi (S/N): N
- . Estudi (S/N): N
- . Apèndix (S/N): S
- . En l'apèndix inclou les cançons escrites en Català, Gallec i Basc.

OBSERVACIONS: Es un treball que no presenta cap anàlisi o estudi específic però té una clara intenció en la seva existència, la d'ésser utilitzat a les escoles. Amb aquesta finalitat els autors han seleccionat les cançons que el completen. La transcripció dels materials és clara.

AUTOR: TORRES RODRIGUEZ DE GALVEZ, M^a de los Dolores

TÍTOL: Cancionero Popular de Jaén

EDITORIAL: Instituto de Estudios Gienenses. Patronato J. Mª Quadrado del CSIC. 1955.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Jaén

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Castellà

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS:

CITES BIBLIOGRÀFIQUES: No

CONTINGUT: General

. Pròleg (S/N): S

. Autor pròleg: R. Ortega y Sacristá

. Introducció (S/N): S

. Autor introducció: M- Dolores Torres

. Il.lustracions (S/N): N

. Autor il.lustracions:

. Partitures (S/N): S

. Número: 354

. De bressol: 2

. Anàlisi (S/N): N

. Estudi (S/N): N

. Apèndix (S/N): N

OBSERVACIONS : No conté cap estudi ni anàlisi. L'escriptura musical és clara.

AUTOR: VARIS

TÍTOL: Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Materials.

EDITORIAL: Fundació Rabell i Cíbils. Barcelona. 1928-29.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Catalunya, València, Balears.

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Català

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS: Només han estat publicats alguns dels Materials en tres volums i, el Diccionari de la Dansa.

CITES BIBLIOGRÀFIQUES: Si

CONTINGUT. Recull de Missions. Treballs Monogràfics. Crònica de l'Obra del Cançoner. Índexs.

. Pròleg (S/N): S	. Autor pròleg:
. Introducció (S/N): N	. Autor introducció:
. Il.lustracions (S/N): S	. Autor il.lustracions: Fotografies
. Partitures (S/N): S	. Número:
	. De bressol:
. Anàlisi (S/N): N	
. Estudi (S/N): S	
. Apèndix (S/N): S	

OBSERVACIONS: En aquesta obra es contenen les prèvies del que després esperem serà el Cançoner. Els que treballen en aquests volums de Materials són pròpiament els quins treballen en les missions. Les cròniques de les missions estan redactades en forma de diari de camp. En la crònica de l'Obra sen's posa al corrent de les missions realitzades durant l'any. És una obra interessant tant per les músiques que conté com per la informació que ens proporciona.

AUTOR: VILLALBA FREIRE, Carlos

TÍTOL: Cancionero de Galicia

EDITORIAL: Ed. Carmona. Madrid. 1976.

ÀMBIT GEOGRÀFIC: Galícia

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Gallec

CIRCUMSTÀNCIES GENERALS: L'estructura formal de l'obra és igual que la de la resta d'obres d'aquesta editorial.

CITFS BIBLIOGRÀFIQUES: No n'hi ha.

CONTINGUT: El contingut és general.

. Pròleg (S/N): S	. Autor pròleg: No consta
. Introducció (S/N): N	. Autor introducció:
. Il.lustracions (S/N):S	. Autor il.lustracions: Adán Ferrer
. Partitures (S/N): S	. Número: 168
	. De bressol: 4
. Anàlisi (S/N):N	
. Estudi (S/N):N	
. Apèndix (S/N):N	

OBSERVACIONS: Es un recull fet a partir d'altres obres. Hi manca l'anàlisi. L'escriptura és clara com la de les demés obres d'aquesta editorial. És un recull de cançons preparat per a donar a conèixer el folklore musical gallec més tradicional.

TIPOLOGIA DE LES FONTS

Després de estudiar les anteriors fitxes de contingut, es veu la possibilitat de fer una reclassificació de les obres revisades per blocs, segons les seves característiques, de la següent manera:

- A) Les que només contenen músiques i lletres de cançons, prologades i amb index.

Classifico en A) les següents:

- . **Lo que canta el pueblo español**
Juan del Aguila. 1982.
- . **Soneta vine'm a l'ull**
Alcoverro, Senserrich, Subirats. 1982.
- . **España, canto y poesía**
Angel Barja. 1982.
- . **Canciones populares para 2,3,4 y 5 voces blancas**
Angel Barja. 1983.
- . **Cançoner valencià**
Josep Climent. 1982.
- . **Cantem al Nadal**
Angel Colomer i del Romero.
- . **Cancionero de Andalucía**
Juan Hidalgo. 1984.
- . **Cancionero de Asturias**
Juan Hidalgo. 1973.
- . **Cancionero de las dos Castillas**
Juan Hidalgo. 1984.
- . **Cancionero de La Montaña**
Juan Hidalgo. 1976.
- . **Cancionero del Reino de León**
Juan Hidalgo. 1978.

- . **Cancionero de Valencia y Murcia**
Juan Hidalgo. 1979.
- . **Cancionero Popular Infantsil Español**
Juan Hidalgo. 1982.
- . **Folklore Musical Español**
Juan Hidalgo. 1974.
- . **Cancionero Infantil Universal**
Bonifacio Gil. 1964.
- . **Cuadernos de música folklórica valenciana**
Alvaro Marzal.
- . **Cancionero del País Vasco**
Juan Orue Matia. 1980.
- . **Asturias, Canciones**
Inmaculada Quintanal. 1980.
- . **Cent i tantes tonades tradicionals de Mallorca**
Antoni Riera Estarelles. 1988.
- . **Cancionero Escolar Español**
J. Tomás, J. Romeu Figueras. 1975.
- . **Cancionero de Galicia**
Carlos Villalba Freire. 1976.

Aquestes són en la seva generalitat reculls fets a partir d'altres obres. La transcripció de les músiques és clara pel que fa a la lectura. Les músiques estan transcrites a la manera tonal¹. Així doncs estan a l'abast dels qui saben una mica de música.

En alguns casos estan adaptades per tal que no sobrepassin les dues alteracions i s'intenta que tinguin una tesitura adequada. Són a la vista, obres fàcils, amb pentagrames clars i gens farragosos.

Generalment estan prologades i en el pròleg es fa esment de les característiques geogràfiques i caracteriològiques de la zona treballada. També acostumen a contenir il·lustracions referents al que diu el text de la cançó o referents a les característiques de la zona ja esmentades en el pròleg. No en totes hi trobem en la transcripció musical termes d'indicació de moviment, d'interpretació o d'expressió.

¹ Em refereixo a la transcripció musical acadèmica, pensant en música tonal. Al llarg d'aquest capítol utilitzaré per aquesta referència, les expressions, a la manera tonal, acadèmica, clàssica, indistintament.

Aquest bloc és interessant pel que representa, en el sentit que la música tradicional i popular arriba al major nombre de persones. No presenta tant d'interès pels estudiosos ja que les músiques en alguns casos s'han d'adaptar en funció de facilitar la comprensió dels quins les vulguin llegir. A llarg termini, l'utilització d'aquests reculls pot portar d'alguna manera a canviar les melodies, a fer-ne diferents variants. Tot i això serà en molts casos un fenomen interessant atès que la música com expressió no pot restar immòbil.

- B) Les que pretenen ser un recull més complet, amb notes aclaridores per a cada música i generalment fet per zones, amb intenció de preservar els materials de l'oblit i per a la seva divulgació posterior.

En el bloc B) hi classifico les següents:

- . **Folklore de Catalunya**
Joan Amades. 1979.
- . **Cancionero Popular Vasco**
R.Mª Azkue. 1923.
- . **Cançoner Popular**
Aureli Campmany. 1903.
- . **Euskel Eres Sorta**
J.A. de Donostia. 1919.
- . **La cançó de la mare basca**
J.A. de Donostia. 1934.
- . **Cançoner tradicional del Baix Camp i del Montsant**
G. Ferré i d'altres. 1988.
- . **Obras Completas**
F. García Lorca. 1954.
- . **Obra Musical Palentina**
Guzmán Ricis.
- . **El folklore en la isla de El Hierro**
M.J. Lorenzo Perera. 1981.
- . **Cancionero de La Garganta**
P. Majada Neila. 1984.
- . **Cancionero de Castilla**
Agapito Marazuela. 1981.
- . **Cançoner musical de Mallorca**
Josep Massot i Planes. 1984.

- . **Del folklore tortosí**
Joan Moreira. 1934.
- . **Nanas de España**
Paloma Sainz de la maza. 1969.
- . **Folk Music and Poetry of Spain and Portugal**
Kurt Schindler. 1941.
- . **1000 Canciones Españolas**
Sección Femenina. 1943.
- . **Cancionero alicantino**
Salvador Seguí. 1978.
- . **Cancionero Musical de la provincia de Alicante**
Salvador Seguí. 1973.
- . **Cancionero Musical de la provincia de Valencia**
Salvador Seguí. 1980.
- . **Cançons Populars Catalanes**
Josep Subirà. 1948.
- . **Villancicos de la Alpujarra y del valle de Lecrín**
Germán Tejerizo. 1983.
- . **Cancionero Popular de Jaén**
Mª Dolores Torres Rodriguez. 1955.

En aquest bloc hi consten un tipus de reculls fets amb una concepció més completa. A més de donar melodies i lletres, acostumen a ser monogràfics per zones i les cançons van acompanyades d'un bon nombre de notes aclaridores de les circumstàncies d'execució de les mateixes. Donen compte de si hi ha variants o de qualsevol altra dada que pugui ajudar a la seva millor comprensió i interpretació.

En alguns casos les obres han estat escrites en forma de diari, amb referències de llocs, comunicants i fins i tot hi consten les converses que s'han tingut al voltant d'aquesta o de l'altra cançó, per exemple l'obra **Del folklore tortosí** d'En Joan Moreira.

D'altres autors escriuen tot el que saben al voltant de la cançó o tipus de cançó tractat. Des de les circumstàncies d'execució, l'ús, el lloc, fins a l'acompanyament amb instruments i les característiques de la seva fabricació si s'escau. Aquest tipus d'obres és interessants en el sentit que ens donen una visió clara de com es viu en la zona estudiada.

En el cas de les obres més antigues aquest fet és interessant. Les informacions que ens proporcionen al voltant de la forma de vida que hi havia en la zona, ens permet de constatar si hi ha canvis considerables com ben segur passa, i ens permet de comparar aquella forma de vida amb l'actual.

D'altres obres són divulgatives, fins i tot monogràfiques al voltant d'un tipus de cançó. En aquest apartat n'hi ha dues **Nanas de España de la Paloma Sainz de la Maza**. Tracta la cançó de bressol en l'àmbit d'Espanya però sense aprofundir, d'una manera planera i fàcil de llegir.

J.A. de Donostia també tracta en **La cançó de la mare basca** el tema de les cançons que les mares canten als seus fills, o sia cançons de bressol, cantarelles, etc.

Pel que fa als tipus de transcripció, en general són clares. La majoria de reculls estan transcrits a la manera tonal encara que després al fer l'anàlisi i establir les organitzacions melòdiques corresponents ens podem adonar que les tals organitzacions no són tonals en molts casos sinó que moltes vegades són modals o bé compostes d'un material sonor propi d'organitzacions autòctones ben diferents.

La tendència de molts autors és la de escriure segons la normativa clàssica, academicista.

- C) Les que tenen algun estudi complet o parcial referent a les circumstàncies, als texts o a les músiques.

Les següents obres queden reclassificades en l'apartat C):

- . **Cancionero Popular de la provincia de Santander**
Sixto Córdova y Oña. 1948.
- . **Cancionero Musical Manchego**
Pedro Echevarría. 1951.
- . **Cancionero Popular de la provincia de Madrid**
Manuel García Matos. 1951.
- . **Aplec de Non-nons i cançons de bressol**
Josep Gibert. 1948.
- . **Cancionero Popular de La Rioja**
Bonifacio Gil. 1987.
- . **Colección de cantos populares burgaleses**
A.J. Martínez Palacios. 1980.
- . **Memoria de los bailes, cantos y tocatas de la Isla de Mallorca**
Antoni Noguera. 1893.

- . **Obra del Cançoner Popular de Catalunya**
Varis. 1928-29.
- . **Cancionero Musical Popular Español**
Felip Pedrell. 1958.
- . **Flor de canciones populares vascas**
Jorge de Riezu. 1982.
- . **Cancionero Musical de Galicia**
Casto. Sampedro y Folgar. 1942.

En general les obres estan dedicades a zones ben determinades i són de gran interès, a més del que ja tenen pels materials musicals, pels diferents estudis qu contenen. Aquests estudis sobre músiques i lletres ens situen en les característiques de la zona a que es refereix l'obra.

En les obres esmentades no es fan anàlisis comparatius de cap mena.

Les transcripcions de les músiques són clares tot i que de vegades resulten complicades per la quantitat d'alteracions, melismes i ornaments que presenten.

Alguns autors transcriuen a la manera tonal i d'altres escriuen les melodies tal i com les hi varen ser interpretades. En aquest cas les obres no arriben amb facilitat al gran públic.

- D) Les que a més de tenir els estudis referents a algun dels àmbits esmentats, contenen també anàlisis que porten a uns resultats més específics pel que fa a les característiques de texts, melodies, ritmes, temàtica, localització, etc.

Pel que fa a les obres de l'apartat D):

- . **Cançons populars menorquines**
Francesc Camps i Mercadal. 1967.
- . **Música Tradicional Catalana. Infants. I**
Josep Crivillé. 1981.
- . **Lírica Popular de la Alta Extremadura**
Manuel García Matos. 1944.
- . **Cancionero Infantil Universal²**
Bonifacio Gil. 1964.
- . **Cancionero del folklore zamorano**
Miguel Manzano. 1982.

² En el cas del **Cancionero Infantil Universal** de B. Gil, veurem aquesta obra localitzada en dos apartats, pel seu ús a nivell popular i perquè té d'altres característiques.

. **Cancionero Musical de la Lírca Popular asturiana**
E. Martínez Torner. 1920.

. **Cancionero de la provincia de Huesca**
J.A. Mur Bernard. 1986.

. **Folklore de Castilla o Cancionero Popular de Burgos**
Federico Olmeda. 1975.

Les vuit obres reclassificades en D), no presenten la mateixa forma d'anàlisi, ni en elles s'analitza el mateix concepte. Cada obra és interessant pel tipus d'anàlisi que es fa de la cançó e bressol.

Francesc Camps i Mercadal en **Cançons Populars Menorquines** fa una reflexió sobre la forma de composició de la música popular i fa una anàlisi de la seva estructura, estudiant el material sonor utilitzat.

Estudia l'àmbit de les cançons, el material sonor i la seva organització. Fa un quadre on compara totes les melodies transportant-les a l'escala diatònica i ordenant-les segons el seu to final. Amb aquesta anàlisi s'adona de la freqüència dels començaments en alguns tons com ara Mi o Do i també de les infreqüències en d'altres, com ara La.

Fa esment dels graus on cau el primer accent i de com es mouen els tons dins tota la melodia. També fa un estudi de les formes dels finals, del que en resulta que les majors freqüències es donen en les cadències en 4ª descendent. Destaca les cançons que tenen finals imprevistos, que no semblen acabar.

Amb tot això ens mostra que les melodies populars són d'allò més completes en la seva forma. Segons l'autor, les cançons populars si ens fixem en la melodia les podem distribuir en dos grans grups:

. Cançons que acompanyen una acció.

. Cançons que en elles mateixes constitueixen l'acció.

En les del primer grup diu l'autor, "acció i cant formen una unitat i el cant dóna a la acció un caire ritual que sense l'acció esdevé absurd. La preeminència de l'acció es limita a dictaminar la durada del cant", i continua, "això té conseqüències musicals dignes d'observar, quan l'infant s'ha adormit ja no cal que la mare acabi l'estrofa de la cançó de bressol". Amb això justifica els finals d'algunes cançons, ja no els hi cal la consistència de la tònica.

Quan el cant no depen de cap acció, si que fa falta un final, altrament l'auditori no sabria quan ha de batre les mans.

La metodologia d'anàlisi que utilitza aquest autor és acurada. Arriba a unes conclusions que són clares i que potser cap altre autor s'hauria atrevit a aventurar.

Josep Crivillé en la seva obra **Música Tradicional Catalana. Infants I** no preten donar els resultats d'una anàlisi directament, sinó que el que fa és una ordenació dels materials que li han comportat abans la realització d'aquesta anàlisi. Al explicar al començament de l'obra els criteris d'ordenació dels materials, ho fa de tal manera que ens posa al corrent de les seves característiques. Els ordena de manera que l'obra pugui ser útil als qui vulguin ensenyar les cançons. Dóna referència de les melodies segons el seu àmbit i característiques modals i tonals corresponents. Per altra banda les dóna ordenades segons esquemes rítmics i mètrics.

És una obra molt útil per als Mestres de Música. És en funció d'això que ell ens dóna compte de les referències melòdiques i rítmiques.

En la **Lírica Popular de la Alta Extremadura**, Manuel García Matos fa una completa anàlisi de les cançons basada en la melodia i en el ritme. Al començament ens prevé que de cap manera es pot arribar a una conclusió si no es tenen recollits tots els materials existents, cosa ben difícil.

Pel que fa a la melodia, ens mostra com en la música extremenya s'utilitzaen les escales greco-romanes i també les eclesiàstiques i com queden influïdes per les maneres àrabs.

Pel que fa al ritme diu que aquest queda molt influït pel text de les cançons, i també per d'altres influències com el ritme que algunes feines imprimeixen a les cançons. (En el cas de les cançons de treball).

No dóna cap conclusió pel que fa a la tipologia de les cançons però si que és de gran interès el recorregut que fa per les diferents formes d'organització. A través de les anàlisi que M. García Matos fa de les organitzacions melòdiques veiem molt clar com es forma la nostra música autòctona.

En el **Cancionero Infantil Universal**, de Bonifacio Gil hi consta al final de cada capítol, organitzada per zones, una referència de l'organització melòdica de les cançons. Aquesta referència és molt útil perquè ens facilita la visió de similituds o diferències en cançons del mateix tipus dels diferents països. Al final de cada capítol fa un resum de les diferents organitzacions melòdiques.

Miguel Manzano, en el **Cancionero del folklore zamorano**, fa una acurada anàlisi dels materials. Analitza els elements musicals així com el desenvolupament de les estructures. Pel que fa al ritme fa anàlisi de l'organització rítmica, pols, compassos, estructura, té molt en compte la relació música-text i també les variants melòdiques.

El sistema de treball de Miguel Manzano, és molt rigorós i exhaustiu. No fa cap ordenació musicològica dels materials, deixant aquesta feina pel lector que ja s'haurà ben informat després de la lectura de l'obra.

Llegir la part teòrica dels cançoners de M. Manzano, tant del que esmentem aquí com del dedicat al Regne de Lleó, aporta una visió completa de les músiques d'aquestes zones. Són treballs exhaustius i complets que no deixen cap punt sense treballar.

En el pròleg del **Cancionero Musical de la Lirica Popular Asturiana**, Eduardo Martinez Torner tracta entre d'altres qüestions la melòdica en el "Ensayo de una clasificación musical de las melodías populares". Martinez Torner creu que no n'hi ha prou amb l'anàlisi i classificació segons text i ritme. Creu que de cap manera aquesta fórmula es pot considerar científica i és per això que tracta després de fer-ne l'anàlisi. Es basa en la identita de les melodies pel que fa al seu àmbit i l'ondulació de les mateixes, en el seu dibuix. Les classifica a partir d'aquesta anàlisi en set grups que a la vegada divideix en subgrups.

A banda de fer-ne aquesta classificació, en fa una altra segons l'aplicació que les cançons tenen. Així si seguim la primera classificació les cançons de bressol queden repartides segons el seu dibuix melòdic, àmbit, etc. Si seguim la segona, queden agrupades per l'ús que se'n fa.

La qüestió del dibuix melòdic de les diferents cançons és interessant, caldria veure quins resultats dona si s'aplica a més músiques de diferents zones. Tal vegada es pugui utilitzar per a demostrar alguna característica dels interprets, així com determinants caracterològiques i anímiques.

El **Cancionero de la provincia de Huesca** amb materials aplegats per Juan José de Mur Bernard, i l'edició del qual va estar al càrrec de Josep Crivillé, té al començament unes notes aclaridores referents al repertori. Té una part musical, una part literària i al final uns índexs analítics on es fa constar la tipologia de les melodies segons els modes, sistemes o escales. També hi fa constar els ritmes i incipits rítmics. S'analitzen els àmbits i les formes. Hi ha un apartat de notes aclaridores als índexs analítics. No fa cap conclusió a partir de les anàlisis.

En el **Folklore de Castilla** o **Cancionero de Burgos** de Federico Olmeda, l'anàlisi que es fa, és per a determinar la classificació de les melodies. En fa un estudi comparatiu, les agrupa i les classifica segons l'ús que els executants n'hagin de fer.

A l'hora de transcriure les melodies diu que és difícil atès que la seva opinió és que s'han de transcriure tal i com són cantades. Això comportaria una notació primitiva que no tothom entendria, així doncs ho transcriu en notació actual per tal que estigui a l'abast de major nombre de persones.

No arriba a cap conclusió en quant a tipologia musical.

En aquestes vuit obres hem observat a partir de les anàlisis, intents de classificació amb diferents criteris. En la majoria dels casos els autors classifiquen les cançons segons l'ús, o segons la tipologia rítmica o melòdica. En d'altres fan constar tipus d'organització melòdica o característiques rítmiques.

Molt pocs autors s'exposen a donar uns resultats o a arribar a alguna conclusió. Només en el cas de Francesc Camps i Mercadal i de Manuel García Matos, trobem unes conclusions determinades.

En el cas de Camps i Mercadal l'autor estableix la possibilitat de que hi hagi dues tipologies generals en la cançó popular:

- . La de la cançó que acompanya una acció.
- . La de la cançó que en ella mateixa expressa l'acció.

En el cas de García Matos, tent un recorregut per les diferents organitzacions melòdiques, ens porta a una organització melòdica autòctona, molt enraonada.

E) Obres teòriques amb exemples.

Pel que fa a l'apartat E), només hi consta una obra.

. **Música Popular Española**
Eduardo López Chavarri. 1958.

Aquesta és una obra teòrica, escrita de manera entenedora i que fa referència a la música popular en general.

Alguns materials s'han extret dels ja recol·lectats en missions patrocinades per l'Institut Espanyol de Musicologia i y realitzades per:

- Donostia, J.A. de
- García Matos, M.
- Gil García, B.
- Gil Lasheras
- Larrea Palacín, A. de
- Olmos, R.
- Rodríguez Mata, M.
- Schneider, M.

La majoria d'aquestes missons es van realitzar al voltant dels anys quaranta.

Des de l'any 1943 va quedar creada oficialment la Secció de Folklore Musical del I.E.M., encara que els seus orígens s'han de buscar molt abans, en la formació i trajectòria d'Higini Anglès, fundador i director de l'Institut fins al 1969 i en l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya. La Guerra Civil va aturar la bona marxa de les feines que s'estaven portant a terme i fins l'any 1943 no va començar oficialment a funcionar la citada Secció de Folklore Musical.

Cap a l'any 1944, mn. Higiní Anglès es reincorporà a l'Institut i va aconseguir reunir una bona colla d'investigadors, alguns dels quals ja havia col·laborat en l'Obra del Cançoner i d'altres eren estudiosos del folklore a Espanya. El mateix any 1944 s'incorporà a l'Institut com a director de la Secció de Folklore Musical el Professor Marius Schneider. La permanència a Barcelona del Professor Schneider va ser decisiva i la seva aportació essencial, per primera vegada el Folklore Musical Espanyol es projectà més enllà dels seus límits. És en aquesta època en la que es realitzen les missions de les que hem extret materials per a aquest treball.

Del propi Marius Schneider és l'obra³ que va aportar la meua primera informació sobre el tema i la que vaig prendre com a punt de partida per a continuar treballant. En ella l'autor aplega materials de diferents missions realitzades per diferents col·laboradors.

Dels altres investigadors citats cal dir que he utilitzat materials que ells recol·lectaren, materials que són en molt casos inèdits i resten arxivats a la Secció de Folklore i són un tresor per als estudiosos.

En diferents casos aquests materials ja han estat publicats.

S'han utilitzat materials de les següents missions.

- . Bonifacio Gil / La Rioja. Juliol - Agost 1944 i 1945. (Materials publicats)
- . Manuel García Matos / Madrid. Juliol Setembre 1944 i 1945. (Materials publicats)
- . J.A. de Donostia / Navarra. Agost 1944.
- . Gil Lasheras / Navarra. Novembre 1944
- . Magdalena Rodríguez Mata / Jaén. Setembre - Gener - Agost 1946.
- . Bonifacio Gil / Granada. Agost 1946.
- . Ricardo Olmos / Murcia. ? 1947.
- . Pedro Echevarría / Regió Manchega. ? 1948 - 1949.
- . Arcadio de Larrea / Osca. ? 1947.
- . Arcadio de Laerra / Sevilla. 1947 - 1948.
- . Manuel García Matos / Alta Extremadura 1951. (Materials publicats)

Els materials d'aquestes missions estan arxivats en caixes i són manuscrits. Molts d'ells porten notes aclaridores referents a les persones que els han dictat.

Faig referència a d'altres materials extrets de diferents recopilacions. Del Professor Crivillé utilitzo materials que estan publicats, així com de Baldomero Fernández i de Jacinto Manzanares.

S'incorpora a la selecció de materials d'Andalusia, una cançó recopilada per l'autora d'aquesta investigació.

³ Schneider, M.- 1948.

III PART

ESTUDI DELS MATERIALS

METODOLOGIA

Una vegada feta la recopilació dels materials calia fer-ne un estudi pensat que respongués a les necessitats d'obtenció de les dades que interessaven per a la recerca que em proposo. Aquesta ha estat una feina ben laboriosa atès que és interessant fer-la d'una manera ben útil des d'un bon principi, per a no passar més temps del compte en tasques que no tinguin massa utilitat. El decidir quins punts havia d'analitzar per tal d'aconseguir les dades convenients per a treure'n unes primeres conclusions que servissin per afirmar les meves hipòtesis va requerir un cert temps.

La millor manera de reflectir clarament i simple una sèrie de dades era utilitzant un bon sistema de fitxes que em permetés de veure gairebé a cop d'ull quines eren les característiques de cada cançó de passada que em permetés també treure'n les estadístiques necessàries per a comptabilitzar les diferents variables.

També en aquest cas es van consultar algunes obres en les que es podia trobar alguna orientació referent a fitxes d'anàlisi de materials.

En l'obra esmentada en I hi ha un tipus de fitxa per a catalogar partitures que no és desconcertada però no respon ben bé al que aquí es necessita. Té les següents entrades:

- a) Nombre d'ordre de la peça.
- b) Foli (es pot suprimir si les pàgines estan numerades).
- c) Autor.
- d) Títol o incipit literari.
- e) Gènere.
- f) Nombre de veus o instruments.
- g) Incipit musical si és necessari.
- h) Identificació del text literari.
- i) Altres fonts de l'obra (altres edicions).
- k) Edicions modernes.
- l) Bibliografia.
- m) Altres notes.

En els materials (vols. publicats) de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, també hi ha una proposta de fitxa que els investigadors utilitzaven en les seves missions en la que es feia constar:

- I Localitat i comarca de la recol·lecció.
- II Data en que s'ha fet.
- III Cantaire, recitador o executant.
- IV De qui i el lloc on va aprendre la cançó o tonada.
- V Altres dades.

Probablement aquesta fitxa es va ampliar ja que apareix més completa en un article que Baltasar Samper, col.laborador de l'OCPC publica en l'*Anuario de la Sociedad Folklórica de México*.² Aquesta fitxa conté els apartats següents:

- I Lugar y fecha en que el documento es recogido.
- II Nombre completo y apodo del comunicante.
- III De quien, cuando y como aprendió la versión que comunica.
- IV Origen o autor del documento cuando sea conocido.
- V Ocasión particular en que se canta o ejecuta.
- VI Quien lo canta o ejecuta.
- VII Instrumentos si los hay.
- VIII Observaciones adicionales si es pertinente.

En el *Catèleg de materials etnogràfics de l'arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya* que també he consultat, hi ha el model de qüestionari, no l'anomenen fitxa, per a la constatació de dades sobre la cançó popular. Aquest qüestionari va ser proposat per Robert Gerhard i té els següents apartats sota el títol de "Normes":

- I **Integritat.**- És indispensable que la cançó popular sigui recollida en tota sa integritat, tant en la tonada com en la lletra.
- II **Exactitud.**-L'anotació de la tonada i de la lletra deu ésser inspirada en la escrupolositat més rigorosa. Eviti's el corregir al poble sota cap pretext.
- III **Indicacions tècniques.**- L'anotació musical ha d'ésser clara i correcta, amb aplicació exacta de la primera estrofa de la cançó dessota de la tonada.
- IV **Ambient de la cançó.**- Localitat i comarca de la recerca i dia i lloc en que s'ha fet.

Segueix un apartat de "Consells" referents a la situació de tracte amb els cantaires i també uns advertiments en relació a recull d'instruments, transcripció de melodies etc.

Tot i que les fitxes i/o qüestionaris revisats són prou interessants, no contemplen els apartats que es necessiten per a aquesta investigació, s'ha fet necessari pensar-ne la fitxa que contemplés totes les necessitats d'anàlisi previstes.

² "La investigación folklórica en la Obra del Cancionero Popular de Cataluña" *Anuario de la Sociedad Folklórica de México*. 1945. Vol. VI. México 1947.

MODEL DE FITXA D'ANÀLISI

1. FONT

- 1.1 Procedència arxivística. Recol·lector. Transcriptor.
Nom de qui l'ha dictada.
- 1.2 Província. Comarca. Ciutat i/o poble.
Època en que s'ha fixat.

2 ANÀLISI MUSICAL

- 2.1 Íncipit melòdico - rítmic.
- 2.2 Organització melòdica i àmbit.
- 2.3 Particularitats melòdiques.
- 2.4 Mètrica.
- 2.5 Ritme.
- 2.6 Particularitats de tipus rítmic.
- 2.7 Íncipits i cadències.
- 2.8 Paral·lelismes prosòdico-melòdico-rítmics.

3 ANÀLISI LITERÀRIA

- 3.1 Íncipit literari.
- 3.2 Tema.
- 3.3 Idioma.
- 3.4 Estructura de l'estrofa literària.

4 OBSERVACIONS

DESCRIPCIÓ DE LA FITXA D'ANÀLISI

L'anàlisi es fa en tres grans blocs que es desglossen en diferents paràmetres. El primer gran bloc és el destinat a les "FONTS" ; anteriorment ja se n'ha fet descripció i estudi; en la fitxa es fan constar uns punts que ajudaran en l'anàlisi dels materials determinant-ne uns trets essencials.

He desglossat aquest bloc en dos paràmetres:

- 1.1 Procedència arxivística. Recol·lector. Transcriptor.
Nom de qui l'ha dictada.

Constato de manera molt breu la procedència dels materials, esmento el nom del cançoner i faig constar si ho puc saber, qui ha fet la recol·lecció o/i recopil·lació que pot o no coincidir amb qui n'ha fet la transcripció. Saber, si és possible, el nom de qui l'ha dictada em portarà més endavant a determinar el percentatge d'homes, dones, grans i joves que han dictat cançons de bressol.

- 1.2 Província. Comarca. Ciutat i/o poble.
Època en que s'ha recol·lectat o publicat.

Aquest paràmetre em permet tenir constància de quines províncies, comarques, ciutats i/o pobles han estat més treballats pels recol·lectors o recopil·ladors.

Per l'època en que les cançons han estat recollides puc establir cronològicament les èpoques en que aquestes recol·leccions han interessat més, segurament coincidents amb fets socio-culturals determinants, i també en quina època hi ha hagut més publicacions.

El segon gran bloc és el que conté l'"ANÀLISI MUSICAL", aquest bloc consta de vuit paràmetres:

- 2.1 Incipit melòdico-rítmic. (de la cançó)

2.2 Organització melòdica i àmbit.

En aquest apartat anoto, ordenats de greu a agut, tots els sons que conformen el material sonor de la cançó, i, per separat, en faig constar l'àmbit. Aquesta ordenació em permet de veure més clarament quin tipus d'organització melòdica segueix la cançó.

2.3 Particularitats melòdiques.

Hi faig constar ornaments, cadències finals i qualsevol tret que pugui donar-me detalls especials de la melodia en estudi.

2.4 Mètrica.

En aquest paràmetre hi especifico si la melodia és Isomètrica o Heteromètrica, Isorrítmica o Heterorrítmica.

Entenc com a melodia isomètrica, aquella que té sempre el mateix compàs i com a melodia heteromètrica la que té mides diferents i anarquia total de cèl.lules rítmiques.

Deixant de banda el compàs entenc que una melodia és isorrítmica quan hi ha períodes rítmics iguals i és heterorrítmica quan els períodes rítmics són diferents.

2.5 Ritme.

En aquest apartat em refereixo exclusivament al temps musical del compàs, organització esquemàtica i periòdica dels valors, divisió arbitrària del temps musical.

Una música pot ésser ritmada sense ésser mesurada (recitatiu) per el compàs actua sobre el ritme, accentuant-lo o contrariant-lo.

2.6 Particularitats de tipus rítmic.

Al igual que en el paràmetre 2.3 hi he constatat qualsevol particularitat de tipus melòdic, en aquest hi faré constar si hi és, qualsevol detall rítmic especial digne de menció.

2.7 Íncipits i cadències. (Dels diferents versos)

Es refereix al grau en que comença i acaba cada vers. Els graus venen expressats numèricament del 1 al 7, d'acord amb l'organització melòdica (v. 2.1). Cada vers ve separat per una barra (/), si és repetició o no forma part del vers s'expressa amb doble barra (//). Igualment el final.

Ex.: 5.3 / 1.2 / 5.3 / 1.1 //

2.8 Paral·lelismes prosòdico-melòdico-rítmics.

Aquest paràmetre té gran utilitat ja que s'hi fa constar el nombre de síl·labes de cada vers, l'element melòdic i l'element rítmic de les frases per tal de fer-ne comparació.

Ex.:

El meu fill s'adormiria	a8 /
si no plorara de son;	b8 /
sa mareta el vetllaria	a8 /
mentres el demoni dorm.	b8 //

a8 / b8 / a8 / b8 //

Síl·labes de cada vers

A
B
A
C

A / B / A / C //

Quatre périodes mélodics

A

B

A

Bv

A / B / A / Bv //

Quatre périodes rítmics

Dedico el tercer bloc a l'"ANALISIS LITERARIA" que consta dels quatre paràmetres següents:

3.1 Incipit literari.

3.2 Tema.

S'hi ressenya el referent literari tractat en el text.

3.3 Idioma.

Hi consta en quin idioma o dialecte està escrit el text.

3.4 Estructura de l'estrofa literària.

En aquest apartat es constaten les diferents formes estròfiques que apareixen al llarg de l'estudi.

Finalment hi ha un apartat d'OBSERVACIONS on s'hi fan constar diverses particularitats que no surten tan freqüentment com per a posar-les en un paràmetre específic.

En cada fitxa d'anàlisi hi consta la cançó analitzada segons s'ha comentat. Un cop analitzats tots els materials se n'ha fet un resum per autonomies, resum que s'ha il·lustrat amb els gràfics corresponents per a fer-lo més entenedor. El resum s'ha fet per a cadascun dels paràmetres de que consta la fitxa d'anàlisi. A continuació s'ha fet un comentari a cadascun dels àmbits de que consta l'esmentada fitxa: Fonts, Anàlisi Musical, Anàlisi literària. S'ha fet comentari de la casuística que apareix en les Observacions si s'ha cregut necessari.